

Gaelic

Language

Practice

Donald J. M. Maciver

Gaelic
Language
Practice

Donald J. M. Maciver

Exercises in Language Practice
for
Learners of Gaelic
at
Ordinary Grade

ACKNOWLEDGEMENTS

The author of this book gratefully acknowledges permission received for the use of material from texts as indicated, thus:

Earrann Eisdeachd: Mr. L.F. Dick and Mr. D. MacQuarrie

Seumas Beag: Mr. M. Macleod, HMI

An Cabairneach: Mr. J. Steel

An Dubh is An Gorm: Mr. Iain Crichton Smith

Ordinary & Higher Grade Papers: Scottish Certificate of
Education Examination Board

Rosg nan Eilean: Mr. A.J. Macaskill

Mar Sgeul a Dh'Innseas Neach: Rev. C. Mackenzie

Tir an Aigh: Mrs. M. Grant

Sgial Is Eachdraidh: Mrs. I. Macleod

Sràidean is Sléibhtean: Mr. J. Macleod

Teine Ceann Fòid: Mr. P. Macinnes

The author also is indebted to Gairm Publications, Glasgow; Roinn nan Cànanan Ceilteach, Glasgow University; An Comunn Gàidhealach, Inverness for granting permission to use material as indicated in respect of passages, as relevant, in the book.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the copyright owner.

ISBN No. 0 906437 07 5

Copyright © Donald J.M. Maciver 1980

Published by Buidheann-foillseachaidh nan Eilean an Iar

Printed by Essprint Ltd., Stornoway. 1980

FOREWORD

With the introduction of the new Scottish Certificate of Education examination paper for learners of Gaelic at the Ordinary Grade, it will be necessary for students to undergo a test of language practice as part of their written paper. This book is designed to give students the opportunity to become familiar with such exercises, and, to this end contains fifty language practice tests.

All questions in these exercises should be answered in Gaelic. Where a passage has been extracted from a text this has been acknowledged in brackets below the passage. Some such passages have been adapted in an effort to conform to the standard required regarding language practice at this stage, and in an effort to make them more suitable for this purpose. This also is indicated as and where relevant. Passages not ascribed have been compiled by the author.

In schools, it is suggested that Exercises 1 - 25 be used with the third year and that Exercises 26 - 50 be used with the fourth year, in order that pupils will have had experience of language practice tests over two school sessions.

While acknowledging that opinions may vary as to what constitutes an ideal passage and set of questions in relation to any test regarding suitability in terms of standard and difficulty, it is hoped that the exercises in the book will go some way at least towards assisting students in their preparations for the Ordinary Grade (Learners) examination.

D.J.M.M.

For each of the following language practice tests,

- (a) read the passage carefully,
- (b) answer the questions, in sentences, in Gaelic.

An uair a nochd Iain anns an doras bha Dómhnull trang a' càradh einsean a' chàir. Dhùin Iain doras na garaidse air a chùlaibh agus sheas e an sin mionaid mus do bhruidhinn e. Cha robh Dómhnull air mothachadh gun tàinig e a steach, agus chum e air aig an einsean.

“Dé a tha ceàrr air?” ars' Iain.

Thog Dómhnull a cheann, cha tuirt e facal, agus sheall e ri Iain mar nach robh e glé thoilichte gun tàinig e. Bha Iain a' sealltainn ris a' chàr, càr gorm, ach bha e a' smaoinichadh gur e càr uaine a bha aig Dómhnull. Dh'aithnicheadh iad a chéile bho chionn fhada; gu dearbha bha iad a' fuireach an ath dhoras d' a chéile. Bha iongantais air Iain nach fhaca e an càr seo roimhe, ach an uair a chunnaic e nach do chuir Dómhnull fàilte air 's nach do bhruidhinn e ris, cha bu chaomh leis faighneachd cuin a fhuair e e.

Thàinig smuain uamhasach a steach air. Chaidh càr gorm de 'n t-seòrsa seo a ghoid bho chionn seachdain ann an Torgabost. Thug e sùil air àireamh a' chàir a bha Dómhnull a' càradh. Mo chreach, càr Aonghas Ruadh Thorgaboist.

1.	An robh Dómhnull ag obair an uair a thàinig Iain?	1
2.	Càite an robh Dómhnull?	1
3.	An do dh'fhàg Iain an doras fosgailte?	1
4.	An do bhruidhinn Iain cho luath 's a chaidh e a steach?	1
5.	An robh fios aig Dómhnull gun robh Iain a stigh?	1
6.	Dé a dh'fhaighnich Iain?	1
7.	An do fhreagair Dómhnull e?	1
8.	Carson a shaoil Iain nach robh Dómhnull 'ga iarraidh an siud?	2
9.	Dé a bha Iain a' smaoinichadh?	1
10.	An robh Iain eòlach air Dómhnull?	1
11.	An robh iad a' fuireach faisg air a chéile?	1
12.	Dé an t-iongnadh a ghabh Iain?	1
13.	Carson nach tuirt Iain càil mu dheidhinn seo?	2
14.	Có air a chuimhnich e?	3
15.	Có ris a sheall Iain?	1
16.	Dé a dh'innis seo dha?	1

Stad an càr mòr gorm aig a' bhanca. Am broinn a' chàir bha duine mu chóig air fhichead agus fear eile mu dhà fhichead. Bha adan dubha orra, miotagan agus còtaichean. Bha speuclairean dorcha orra cuideachd.

Leum na fir a mach agus gunna aig gach fear. A steach leotha 'nan ruith do 'n bhanca, agus cha do mhothaich duine a bha am muigh dhaibh. Stad a' h-uile duine a bha anns a' bhanca dìreach far an robh iad, oir bha eagal am beatha orra. Thuirt na fir riutha a dhol a null do 'n oisean 's gun gluasad às an sin. Cha do dhiùlt iad dèanamh mar a dh'iarradh orra, agus a null le na fir chun a' chuntair.

Leugh sinn anns a' phàipear naidheachd gun ghoid iad dà fhichead mìle nota an latha ud. Dh'fhàg iad an càr mu leth mhìle bho 'n bhanca, ach fhuair na polais gréim orra làrna mhàireach mu thrì uairean feasgar.

1.	Dé an dath a bha air a' chàr?	1
2.	Cia mheud duine a bha anns a' chàr?	1
3.	Dé an aois a bha am fear a b' òige?	1
4.	Dé an t-aodach a bha orra?	3
5.	Dé a bha air an sùilean?	1
6.	Ciamar a thàinig iad a mach às a' chàr?	1
7.	Dé a bha 'nan làmhan?	1
8.	Ciamar a chaidh iad a steach do 'n bhanca?	1
9.	Am faca duine iad a' dol a steach?	1
10.	Ciamar a bha na daoine a bha a stigh a' faireachdainn?	1
11.	Dé a dh'iarr na fir orra a dhèanamh?	1
12.	An do rinn iad mar a chaidh iarraidh?	1
13.	Dé a rinn na fir an uair sin?	1
14.	Dé an t-suim airgid a fhuair iad?	1
15.	Càite an do dh'fhàg iad an càr an déidh seo?	1
16.	Cuin a chaidh an glacadh?	2
17.	Am faca tu fhéin rud mar seo a' tachairt a riamh?	1

Bha an t-uisge a' dòrtadh sìos agus cha robh againn ach suidhe a stigh a' coimhead air a chéile. Bha a' ghaoth a' séideadh mun cuairt air an taigh agus bha na tuinn ag éirigh an àird agus a' briseadh air na creagan 'nam frasan geala.

Cha robh dòigh againn air faighinn thairis air a' Chaolas air a leithid sin de latha. Bha cabhag oirnn cuideachd, oir, a réir coltais, bha m' athair glé bhoichd anns an ospadal agus bha eagal orm nach bitheadh e beò nuair a ruigeadh sinn. Cha tuirt mi càil ri mo phiuthar oir bha fios agam gun gabhadh ise uallach mhór, nam bitheadh fios aice cho fìor dhona is a bha e.

Mu dheireach dh'fhàs an tìde socair agus rinn fear a' bhàta an àird inntinn a dhol thairis. Mach a chaidh am bàta beag ud, a' leum sìos is suas, a null is a nall, cnapan móra uisge a' tighinn thar na sròin' aice fad na h-ùine agus cha robh e fada gus an robh sinn bog fliuch.

Uidh air n-uidh chum sinn a null agus an ceann uair a thìde rinn sinn an taobh thall dheth. Gu fortanach bha am bus air feitheamh ruinn agus cha robh againn ach tarraing air an Oban far an robh an t-ospadal. Nuair a ràinig sinn an t-ospadal cha robh mi ro chinnteach dé a bhitheadh romhainn, ach có a thachair oirnn taobh stigh an doruis ach m' athair is e glé mhath.

(From **Earrann Eiseachd**, An Comunn Gàidhealach, 1976 - adapted)

1.	An robh an latha tioram?	1
2.	Dé a bha na fir a' dèanamh?	2
3.	Ciamar a bha a' mhuir?	1
4.	An robh tìde gu leòr aca airson an turuis?	1
5.	Carson a bha eagal air an ùghdar?	2
6.	An do dh'innis e seo do a phiuthar?	1
7.	Ciamar a dh'atharraich an aimsir?	1
8.	Dé an seòrsa turus a bha aca?	3
9.	Ciamar a bha iad ann an ùine ghoirid?	1
10.	Dé cho fada 's a thug an turus?	1
11.	Dé a bha a' fuireach riutha?	1
12.	Càite an robh iad a' dol?	1
13.	Dé a bha an t-ùghdar a' smaoinichadh an uair a ràinig e?	2
14.	Có a thachair ris an uair a chaidh e a steach?	1
15.	An robh thu fhéin anns an ospadal a riamh?	1

(20)

Bha e nis mu cheithir uairean 's a' mhadainn - dà uair a thìde fhathast mus briseadh an latha - agus bha an stoirm a' séideadh gu h-eagalach.

Ach chum an long oirre mar a b' fheàrr a dhèanadh i, agus mu dheireadh bhuaill i air tìr aig Eilean Longstone, agus fhuair na daoine a bha innte an casan air talamh tioram.

Bha taigh-soluis air Eilean Brownsman a bha mu mhìle air falbh bho 'n eilean seo. Bha fear an taigh-sholuis aig an àm seo 'na sheann duine, 's cha robh còmhla ris 's an taigh-sholuis ach a bhean agus a nighean, a bha mu fhichead bliadhna a dh' aois.

Air an oidhche ud, thachair gun robh an nighean 'na dùisg, agus os cionn fuaim nuallanach na stoirme chuala i glaothaich dhaoine. Dh'éirich i agus dhùisg i a h-athair. Chuala iad an éigheach a rithist, ach chan fhaiceadh iad nì sam bith. Bha e dubh dorcha aig an àm, agus eadhon an uair a thàinig solus an latha bha ceò dùmhail air a' mhuir.

Mu dheireadh, chunnaic iad long air Eilean Longstone, agus daoine a' gluasad timcheall oirre. Eadar Longstone agus an t-eilean far an robh iad fhéin, bha mu mhìle de dhroch mhuir le sruth làidir, agus cha robh aca ach seann bhàta mór. Cha robh an seann duine idir airson falbh, ach cha b' urrainn do 'n nighinn fuireach far an robh i agus na daoine fhaicinn air an call, agus mu dheireadh chuir iad gu muir.

1.	Cuin a bhitheadh solus an latha ann?	1
2.	Dé an seòrsa aimsir a bha ann?	1
3.	Càite an do stad an long?	1
4.	Dé cho fada air falbh 's a bha an taigh-soluis?	1
5.	Cia mheud a bha anns an taigh-sholuis?	1
6.	Dé an dà fhuaim a bha an nighean a' cluinntinn bho 'n taigh-sholuis far an robh i?	2
7.	Dé a rinn i an uair a thuig i dé a bha ann aon de na fuaimean?	1
8.	Carson a bha e duilich rud fhaicinn an uair a thàinig an latha?	2
9.	Dé, mu dheireadh, a bha iad a' faicinn air Eilean Longstone?	3
10.	Dé an seòrsa muir a bha eadar an dà eilean?	1
11.	Dé an seòrsa bàta a bha aca aig an taigh-sholuis?	1
12.	Ciamar a bha an seann duine a' faireachdainn mu 'n bhàta a chur gu muir?	2
13.	Carson nach robh an nighean a' faireachdainn mar a bha a h-athair?	1
14.	An do dh'fhuirich iad aig an taigh-sholuis?	1
15.	An robh thusa a riamh aig muir ann an stoirm?	1

Bha barrachd air aon duine ann. Bha mi cinnteach air sin oir chunnaic mi dà thoitean laiste 's an dorchadas. Dithis a' smocadh. Bha mise air mo rathad dhachaidh á dannsa agus i anmoch air oidhche dhubh dhorcha 's cha robh duine eile ri fhaicinn ach an dithis ud. Dé bha mi a' dol a dhèanamh? Bha mo chridhe a' ruith is fallus a' briseadh orm. Chaidh mi tarsainn an rathaid airson a bhith pìos bhuapa. Ach dé thachair ach gun do ghluais an dithis ás mo dhéidh. Choisich mi na bu luaithe. Rinn iadsan an aon rud. Thòisich mi air ruith : thòisich iadsan air ruith.

“Stad,” dh'éigh fear aca ach chum mi a' dol.

“Stad. Polais.” thàinig an éigh a rithist.

Sheas mi far an robh mi. Saoil am b' e an fhìrinn a bh' ann? Cha robh mi cinnteach. Thàinig iad a nall air an socair.

“Agus dé tha thusa ris?” dh'fhaighnich am fear bu mhotha. Dh'innis mi dhaibh mu 'n dannsa ach b' e am freagairt a fhuair mi:

“O seadh,” arsa fear aca, “is àbhaist dhut ruith dhachaidh á dannsa.” Dé nis a bha a' dol a thachairt?

(From **Earran Eisdeachd**, An Comunn Gàidhealach, 1976)

1.	Ciamar a bha fios aig an ùghdar nach b' e aon duine a bha ann?	2
2.	Càite an robh an t-ùghdar a' dol?	1
3.	Có ás a bha e a' tighinn?	1
4.	Am b' e oidhche shoilleir a bha ann?	1
5.	Ciamar a bha an t-ùghdar a' faireachdainn?	2
6.	Carson a chaidh e tarsainn an rathaid?	1
7.	Dé a rinn an fheadhainn eile an uair a chaidh an t-ùghdar tarsainn an rathaid?	1
8.	An robh iadsan a' dèanamh mar a bha an t-ùghdar a' dèanamh?	1
9.	Dé a dh'iarr fear dhiubh air an ùghdar a dhèanamh?	1
10.	Cia mhead uair a chaidh iarraidh air seo a dhèanamh?	1
11.	An do rinn e mar a chaidh iarraidh?	1
12.	An robh an t-ùghdar cinnteach mu dheidhinn nan daoine?	1
13.	An do ruith na daoine thuige?	1
14.	Dé a' cheist a chuir fear dhiubh air an ùghdar?	2
15.	An do fhreagair an t-ùghdar gu firinneach?	1
16.	An do chreid iad an t-ùghdar?	1
17.	Dé a bhà a' dèanamh dragh do 'n ùghdar a nis?	1

An uair a thàinig Seumas dhachaidh às an sgoil feasgar chuala e a mhàthair ag radh ri athair: “Tha na cearcan a tha seo air suidhe air an céill. Chan eil aon ugh am broinn an taighe.”

“Nach cuir thu Seumas suas gu taigh an tuathanaich, matà?” ars’ athair.

“Siud thu, Sheumais, a luaidh,” ars’ a mhàthair, “sin agad leth-cheud sgillinn. Iarraidh tu dusan ugh air bean an tuathanaich. Cuiridh i anns a’ bhascaid dhut iad. Faodaidh Mòrag a dhol còmhla riut agus am feasgar cho brèagha. Siud sibh, matà, agus feuch nach bi sibh fada gun tilleadh” . . .

“Tha sibh air tighinn,” arsa màthair na cloinne, “mo bheannachd agaibh, cha robh sibh fhéin fada. O, nach ann an sin a tha na h-uighean brèagha, ’s iad cho mór, a h-uile gin aca. Ach dé an dà ugh bheag a tha seo? Fuirich ort. Chan eil mi a’ creidsinn nach ann a tha barrachd air dusan ugh an seo, a Sheumais. Tha gun teagamh, tha ceithir-deug ann. Nach i bha gasda, bean an tuathanaich.”

(From **Seumas Beag**, Gairm, 1968 - adapted)

1.	Cuin a thill Seumas às an sgoil?	1
2.	Có air a bha màthair Sheumais a’ gearain?	2
3.	Dé a dh’iarr athair air màthair Sheumais a dhèanamh?	2
4.	Dé an t-suim airgid a thug a mhàthair do Sheumas?	1
5.	Cia mheud ugh a gheibheadh e air an airgead seo?	1
6.	Có a bheireadh na h-uighean dhà?	1
7.	Càite an tugadh Seumas dhachaidh na h-uighean?	1
8.	Có a bha a’ dol còmhla ri Seumas?	1
9.	Carson a bha i a’ dol còmhla ris?	2
10.	An do dh’iarr màthair Sheumais orra cabhaig a dhèanamh?	2
11.	An robh iad fada gun tilleadh dhachaidh?	1
12.	Ciamar a bha dhà de na h-uighean eadar-dhealaichte bho ’n fheadhainn eile?	2
13.	Cia mheud ugh a bha aca a’ tilleadh?	1
14.	Dé a thuirt màthair Sheumais mu ’n te a thug dhaibh na h-uighean?	1
15.	A bheil tuathanach a’ fuireach faisg ortsa?	1

“Tha mise agus Mòrag a’ dol cuairt bheag gu taigh do sheanar,” ars’ a mhàthair ri Seumas cho luath ’s sguir i a bhìadhadh nan cearc an latha an déidh latha na fainge.

“Nach fhaod mise dhol ann cuideachd?” arsa Seumas, “’s fhada bho nach fhaca mi mo sheanair agus mo sheanmhair.”

“An e gu bheil thu ’g iarraidh a dhol ann?” fhreagair a mhàthair, “bha dùil agamsa gum b’ fheàrr leat fuireach a stigh còmhla ri d’ athair ’s tu cho sgìth an déidh a bhith anns an fhaing an dé. Siuthad, matà, greas ort, air neo chan eil fhios cuin a gheibh sinn air falbh. ’S fheàrr dhut d’ aodann a ghlanadh agus do chluasan cuideachd, agus do ghlùinean. Saoilidh duine nach fhaca tu uisge o chionn leth-bhliadhna.”

Is toigh le Seumas agus le Mòraig cuairt a ghabhail gu taigh an seanar. Is ann aig bonn na beinne, anns a’ Ghleann Mhór, a tha an taigh beag bòidheach grinn seo. Is ann an seo a rugadh agus a thogadh màthair Sheumais, i fhéin agus Sìne, a piuthar, agus Dómhnull, a bràthair. Chan eil duine a’ fuireach ann a nis ach seanair agus seanmhair Sheumais. Tha Dómhnull agus Sìne pòsda agus tha taighean aca dhaibh fhéin.

(From **Seumas Beag**, Gairm, 1968)

1.	Càite an robh Mòrag agus a màthair a’ dol?	2
2.	Cuin a dh’innis a mhàthair seo do Sheumas?	3
3.	Carson a bha Seumas ag iarraidh a dhol còmhla riutha?	2
4.	Carson a bha a mhàthair a’ smaoineachadh nach robh e ag iarraidh a dhol còmhla riutha?	2
5.	An tuir i gum faodadh Seumas a dhol còmhla riutha?	1
6.	Carson a dh’iarr i air Seumas cabhaig a dhèanamh?	1
7.	Dé a dh’fheumadh Seumas a dhèanamh mus fhalbhadh iad?	2
8.	Am bu toigh le Seumas agus le Mòraig a bhith a’ dol air an turus seo?	1
9.	Càite an robh an taigh gus an robh iad a’ dol?	1
10.	Cia mheud piuthar a bha aig màthair Sheumais?	1
11.	Dé an t-ainm a bha air bràthair màthair Sheumais?	1
12.	Có a tha a’ fuireach anns an taigh a nis?	1
13.	Càite a bheil Sìne a’ fuireach?	1
14.	Càite am bi thusa a’ dol cuairt?	1

“Siuthad, siuthad, a charaid,” ars’ athair ri Seumas, agus fiamh a’ ghàire air aodann, “cha mhór a nì an t-slat dhut mur a bi boiteagan agad. Mach á seo thu, agus feuch an cruinnich thu dhà no trì.”

Siud a mach Seumas agus thòisich e a’ cladhach air cùl an taighe. Tha e eòlach gu leòr air a bhith a’ cruinneachadh bhoiteagan agus cha b’ fhada gus an robh làn crogain aige dhiubh.

Bha e cóig uairean an uair a dh’fhàg iad an taigh, agus slat am fear aca ’nan dòrn. Bha am feasgar brèagha ciùin ged nach robh e ro shoilleir agus bha na h-eòin a’ seinn gu binn.

Cha robh iad air a dhol glé fhada o ’n taigh an uair a thuir athair ri Seumas: “Dé an cnap mór a th’ agad an sin fo d’ achlais?”

“Feumaidh sinn rud-eigin airson an t-iasg a thoirt dhachaidh,” arsa Seumas, “agus thug mi leam am poca seo.”

“Dé a tha thu ag radh?” ars’ athair. “Sin agad am poca a thàinig le biadh na bà. Tha fios is cinnt nach eil feum againn air poca cho mór ri sin. Tha dùil agadsa iasgach mór uamhasach a dhèanamh. Bheir sinn seachdain a’ lìonadh a’ phoca sin.”

“Is sinn fhìn nach toir,” arsa Seumas, “nach eil dithis againn ann agus slat am fear againn.”

Cha robh na bric idir cho pailt ’s a bha Seumas an dùil ach chan eil sin ag radh nach do rinn iad iasgach math. Fhuair athair Sheumais sia bric agus fhuair Seumas fhéin trì.

1.	Carson a dh’fheumadh Seumas boiteagan a lorg?	2
2.	Càite an deach Seumas a lorg nam boiteagan?	1
3.	An robh Seumas a’ lorg bhoiteagan a riamh roimhe seo?	1
4.	Dé na fhuair e de bhoiteagan?	1
5.	Cia mheud slat a thug Seumas agus athair leotha?	1
6.	An e feasgar fiadhaich a bha ann?	1
7.	An robh am feasgar rud-eigin dorch?	1
8.	Dé a bha Seumas agus athair a’ cluinntinn?	1
9.	Càite an robh am poca aig Seumas?	1
10.	Carson a thug e am poca seo leis?	2
11.	An e poca beag a bha ann?	1
12.	Dé a bha anns a’ phoca seo an toiseach?	1
13.	Carson a bha Seumas a’ smaoinneachadh gun robh am poca freagarrach?	2
14.	Dé an seòrsa éisg a fhuair Seumas agus athair?	1
15.	An d’ fhuair iad na bha dùil aig Seumas a gheibheadh iad?	1
16.	Cia mheud iasg a fhuair Seumas?	1
17.	An toigh leat fhéin a bhith ag iasgach?	1

Cha dèanadh math dhomh tilleadh gun na caoraich fhaicinn agus an uair a rinn mi rathad dhomh fhéin troimh na ceudan a bha timcheall orm ràinig mi an fhaing anns an robh iad aca. Nach ann a rinn mi aithne gun chuimhne air a' chiad te air an do laigh mo shùil. Chuimhnich mi an uair sin. Am peata caorach againn a chaidh a ghoid bho bhonn na pàirce. Leum mi chun a' gheata is dh'iarr mi air a' ghille a bha 'ga chumail mo leigeil a steach. Ràinig mi a' chaora mu dheireadh is thòisich mi air "Cìrean" a radh rithe is mi a' coimhead dé an comharradh a bha oirre. Dh'éigh an duine a bha a stigh anns an fhaing romham gu feargach, "an tusa no mise ..." Cha do leig mi leis a dhol na b' fhaide. Fhreagair mi cho modhail 's a b' urrainn mi gun robh mo chòir gu math na b' fheàrr na a chòir-san. 'S i fhreagairt a fhuair mi a dhol a mach air a' gheata no gun cuireadh e am polasman as mo dhéidh. Mus do dh'fhàg mi dh'éigh mi thar mo ghualainn, "Ma tha thu airson comharradh nan caorach fhaicinn is ann 'nan cluasan bu chòir dhut coimhead. Chan ann anns a' bheul aca mar a tha thusa a' dèanamh." Is math dhàsan gu bheil mise caran modhail le mo theanga.

Thug mi mo chasan leam air falbh bho 'n fhaing is dh'fhalbh mi ach am faicinn mac Alasdair Bhig. Bha e 'na shuidhe anns an làraidh a' feitheamh. An uair a fhuair mi suas ri thaobh air an spiris chuir e an cupa mór airgid a choisinn Somhairle Buidhe 'nam uchd. "Abair cupa," arsa mise ris, "chumadh an soitheach na tha de bhainne aig crodh a' bhaile."

1. Dé a dh'fheumadh an t-ùghdar a dhèanamh mus tilleadh e? 1
2. Carson a bha e duilich dhà an fhaing a ruighinn? 2
3. Dé a' chiad chaora a chunnaic e? 1
4. Có a bha aig geata na fainge? 1
5. Dé an t-ainm a bha air a' chaora? 1
6. Có ris a bha an t-ughdar a' coimhead air a' chaora? 1
7. Ciamar a bhruidhinn am fear a bha anns an fhaing ris an ùghdar? 1
8. Ciamar a fhreagair an t-ùghdar e? 1
9. Dé a thuirte am fear a bha anns an fhaing a dhèanadh e mur am falbhadh an t-ùghdar? 2
10. Càite an robh am fear a bha anns an fhaing a' coimhead airson comharradh nan caorach? 2
11. Có air a chaidh an t-ùghdar a shealltainn an uair a dh'fhàg e an fhaing? 1
12. An robh am fear seo a' fuireach ris an ùghdar? 1
13. Càite an robh am fear seo? 1
14. Dé a sheall e do 'n ùghdar? 1
15. Có a bha air seo a chosnadh? 1
16. Ciamar a sheall an t-ùghdar gun robh an rud seo glé mhór? 1
17. Cia mheud peata a tha agad fhéin? 1

Tha còrr air bliadhna a nis bho mhothaich sinn do sholus anns an adhar; bho 'n uair sin chunnaic sinn e a h-uile feasgar eadar ochd is naoi. Solus soilleir dearg a bha a' falbh a null 's a nall anns an adhar. Cha do shaoil sinn móran dheth an toiseach, ach mar bu trice a bha sinn 'ga fhaicinn b' ann a b' fhaisge a bha e a' tighinn. Mar sin, bha e beagan na b' fhaisge oirnn a h-uile oidhche.

Uill, an raoir, bha an solus na b' fhaisge na bha e a riamh. Dìreach aig naoi uairean sheall sinn suas do 'n adhar, agus cha robh e ann idir. Agus rud a bha glé neònach, thall anns an achadh, ged a bha an oidhche dubh dorch, bha sinn a' faicinn rud coltach ri bus agus fuam geur a' tighinn bhuidhe. Bha sinn cinnteach gur ann á saoghal eile a bha e agus gur e seo an solus a bha sinn a' faicinn anns an adhar. Bha e a' deàrrsadh gu soilleir agus shaoil sinn gun robh daoine a' ruith timcheall air agus iad ag éigheachd. Ach cha robh sinn a' tuigsinn facal de na bha iad ag radh.

Smaoinich sinn gun deidheadh sinn a null na b' fhaisge ach am faiceadh sinn dé a bha a' tachairt. Ach mar a b' fhaisge a bha sinn a' dol, bha am "bus" a' fàs na bu shoilleire, agus thàinig oirnn tilleadh oir bha e a' gortachadh ar sùilean. Dh'fhuirich sinn ùine mhath a' coimhead a null do 'n achadh agus aig ceithir uairean 's a' mhadainn chaidh na "daoine" a steach do 'n "bhus". Chuala sinn sgriach mhór uamhasach, agus dh'éirich am "bus" suas do 'n adhar agus chaidh e a mach á sealladh. Chan eil fhios am faic sinn an solus tuilleadh shuas anns an adhar.

1.	Cuin a chunnaic iad an solus an toiseach?	1
2.	Dé cho tric 's a bha iad 'ga fhaicinn?	1
3.	An robh an solus 'na thàmh?	1
4.	An robh an solus a' fuireach an aon astar bhuapa?	1
5.	Cuin a dh'fhalbh an solus às an adhar?	2
6.	Carson a bha e neònach gum faiceadh iad rud anns an achadh?	1
7.	Dé a shaoil iad an uair a chunnaic iad an rud seo?	2
8.	Dé a shaoil iad a bha a' gluasad?	1
9.	An robh iad a' tuigsinn an rud a bha iad a' cluinntinn?	1
10.	Dé a thachair an uair a chaidh iad faisg air a' "bhus"?	1
11.	Carson a thill iad?	1
12.	An ann airson ùine ghoirid a bha iad a' coimhead do 'n achadh?	1
13.	Dé a chunnaic iad a' tachairt aig ceithir uairean?	1
14.	Dé am fuam a bha ann?	1
15.	Dé a rinn am "bus"?	1
16.	An robh iad 'ga fhaicinn fad na h-ùine?	1
17.	Dé a' cheist a tha air an ùghdar a nis?	1
18.	Am faca tu fhéin rud neònach mar seo a riamh?	1

Cha deach Màiri a chadal an oidhche ud idir. Bha i a' fuireach gus an tilleadh Seòras. Bha an oidhche cho sàmhach a muigh 's a stigh, 's cha robh i a' cluinntinn càil ach diog a' ghleoca air a' bhalla. Thuir Seòras rithe gum bitheadh e anmoch an uair a thilleadh e, agus gheall i dhà gum bitheadh ise fhathast an àirde an uair a thigeadh e. Bha i greis a' leughadh agus greis a' fighe gus nach bitheadh an tide cho fada a' dol seachad.

Aig ceithir uairean 's a' mhadainn chuala i càr a' stad, agus an uair sin bualadh cruaidh air an dorus. "Seo e mu dheireadh thall," smaoinich i. Leum i chun an doruis gu grad, ach an sin bha polas agus ban-pholas 'nan seasamh. Cha mhór nach do stad a cridhe an uair a chunnaic i iad, oir bha i cinnteach gun robh rud-eigin ceàrr.

"Thigibh a steach," ars' ise. "An e Seòras a tha ann? An robh tubaisd aige?"

"Bha," ars' iadsan, "bha droch thubaisd ann. Bhuail an dà chàr 'na chéile, agus, uill, tha Seòras marbh. Thig còmhla ruinne. Tha fios againn càite an robh sibh a' dol leis an airgead a ghoid e."

1.	An robh Màiri 'na dùisg fad na h-oidhche?	1
2.	Có ris a bha i a fuireach?	1
3.	Dé an seòrsa oidhche a bha ann?	1
4.	Dé am fuam a bha anns an rùm?	1
5.	Dé a bha Seòras air a radh rithe?	1
6.	Dé a thuirt ise ris?	1
7.	Ciamar a bha i a' cur seachad na tide?	1
8.	Dé an dà fhuam a chuala i aig ceithir uairean?	2
9.	Có ris a bha dùil aice?	1
10.	An tug i fada a' ruighinn an doruis?	1
11.	Cia mheud neach a bha aig an dorus?	1
12.	An do ghabh i eagal an uair a chunnaic i iad?	1
13.	Dé a bha i a' smaoineachadh?	1
14.	Dé a dh'iarr i air an fheadhainn a bha aig an dorus a dhèanamh?	1
15.	Dé a dh'fhaighnich i dhiubh?	1
16.	Dé a dh'innis iad dhi?	2
17.	Dé a dh'iarr iad air Màiri a dhèanamh?	1
18.	Dé a bha Seòras air a dhèanamh?	1

Bho chionn còrr air ceud gu leth bliadhna bha boireannach a' fuireach anns a' Mhorbhairne agus an uair a chaill i a fear cha b' urrainn dhi am màl a phàidheadh, agus smaoinich i gun deidheadh i gu caraid dhi air taobh eile na dùthcha. Bha astar fada aice ri dhol - deich mìle air còmhnard a' ghlinne agus an sin dìreadh cas gu mullach a' mhonaidh. 'S e an Céitean a bha ann agus bha a' mhadainn brèagha ciùin an uair a thog i oirre le leanabh dà bhliadhna air a gualainn; ach an déidh a' mheadhoin-latha thàinig sneachda nach fhacas a riamh a leithid aig an ám sin de 'n bhliadhna.

Chum a' bhantrach oirre gus an do ràinig i na creagan gu h-àrd, ach bha an stoirm an sin cho uamhasach le sneachd 's nach b' urrainn dhi sabaid 'na aghaidh na b' fhaide. Cha robh taigh faisg 's bha an sneachda domhainn air an làr. Dé ghabhadh dèanamh? Chuir i dhith a' chuid bu mhotha de 'n bheagan aodaich a bha oirre agus phaisg i an leanabh ann. Rinn i leabaidh dha le fraoch anns a' chreig agus cho luath 's a thuit e 'na chadal dh'fhalbh i air ais a dh'iarraidh cuideachaidh.

An ath latha fhuair an fheadhainn a bha 'ga lorg a corp fo 'n t-sneachda; thuig iad carson a bha i air bheag aodaich, agus lean iad orra suas am monadh. Chuala iad an leanabh a' gul, agus fhuair iad e beò slàn, ann an aodach a mhàthar.

(From SCE Higher Grade (Learners), 1968 - adapted)

1.	Cuin a thachair an rud a tha air ìnnse?	1
2.	Càite an robh am boireannach a' còmhnaidh?	1
3.	Dé a thachair do 'n duine aice?	1
4.	Carson a dh'fhalbh i gu a caraid?	1
5.	Dé an seòrsa slighe a bha aice ri dhol?	2
6.	Dé an t-ám de 'n bhliadhna a bha ann?	1
7.	Có a bha còmhla rithe?	1
8.	Ciamar a dh'atharraich an tìde?	2
9.	Càite an do stad am boireannach, agus carson?	2
10.	An robh an t-àite seo aonranach?	1
11.	Dé a rinn i ris an neach a bha còmhla rithe?	2
12.	Cuin a dh'fhàg i an t-àite seo, agus carson?	2
13.	Dé a thachair dhi?	1
14.	Dé a rinn na daoine a bha 'ga lorg an uair sin?	1
15.	Dé am fuam a chuala iad?	1

(20)

Bha dùil aig Seumas 's aig Màiri rium aig seachd uairean. Agus sin an uair a ràinig mi an taigh aca. An uair a chaidh mi a steach bha am biadh air a' bhòrd, agus b' e a bha a' coimhead math. Shuidh sinn sìos agus dh' ith sinn ar suipear. An uair sin chaidh sinn a steach do 'n t-seòmar eile chun an teine, agus bha sinn a' bruidhinn air làithean ar n-òige anns an sgoil 's anns a' cholaisde. Bha sinn cuideachd a' cuimhneachadh air cuid de 'n fheadhainn a bha anns a' cholaisde còmhla ruinn.

Cha robh an tìde fada a' dol seachad, agus bha Seumas agus Màiri a' coimhead ri chéile mar gun robh mise a' fuireach beagan ro fhada. Co-dhiùbh, sheas mi airson falbh, ach dh'iarr Seumas orm suidhe sìos. Thuir e rium gun robh rud aige ri radh rium. Shuidh mise mar a dh'iarr e, agus dh'fhalbh Màiri a mach às an rùm.

"Tha mise," arsa Seumas, "ann an trioblaid mhóir. Agus tha mi ag iarraidh gun cuidich thusa mi."

Dh'innis e dhomh an uair sin mar a bha e air dheireadh le pàidheadh an taighe agus nach robh aon sgillinn airgid aige. Bha eagal air gun cuireadh iad e fhéin is Màiri a mach às an taigh. Thuir e rium gun robh e ag iarraidh trì cheud nota. An uair a bha e ag ìnnse seo dhomh bha e a' coimhead a steach do 'n teine agus a' bruidhinn ann an guth ìosal.

Cha robh fios agam dé a dhèanainn. Cha b' urrainn dhòmhsa trì cheud nota a thoirt dhà, oir cha robh trì cheud nota agam. Bha mi glé dhuilich air son Sheumais. Thuir mi ris a dhol do 'n bhanca agus gun tugadh iad dhà airgead airson mìos no dhà. Ach an uair sin dh'innis Seumas dhomh gun tug e ochd ceud nota às a' bhanca roimhe sin, agus nach do phàidh e air ais fhathast e.

1. An robh an t-ùghdar fadalach a' ruighinn an taighe aig Seumas 's aig Màiri? 1
2. Am bu toigh leis am biadh a bha air a' bhòrd? 1
3. Càite an deach iad an uair a ghabh iad an suipear? 1
4. Có air a bha iad a' bruidhinn? 2
5. An robh iad a' faireachdainn na tìde fada? 1
6. Dé a smaoinich an t-ùghdar an uair a sheall Seumas is Màiri ri chéile? 1
7. Dé a dh'iarr Seumas air a dhèanamh an uair a sheas e? 1
8. Dé a rinn Màiri an uair a rinn an t-ùghdar seo? 1
9. An robh Seumas ann an staid a bha duilich dha? 1
10. Carson nach b' urrainn Seumas an taigh a phàidheadh? 1
11. Carson a bha eagal air Seumas? 2
12. Dé an cuideachadh a bha Seumas ag iarraidh? 1
13. Ciamar a bha e ag ìnnse seo do 'n ùghdar? 1
14. Carson nach b' urrainn do 'n ùghdar a chuideachadh? 1
15. Ciamar a bha an t-ùghdar a' faireachdainn? 1
16. Dé a dh'iarr an t-ùghdar air Seumas a dhèanamh? 1
17. Carson nach b' urrainn do Sheumas seo a dhèanamh? 2

Chòrd an càr glé mhath rium an uair a fhuair mi e an toiseach. Co-dhiùbh, bha e ùr, gorm agus faileasach. Cha robh e ach mìos a dh'fhàg mi an taigh leis airson a dhol a Ghlaschu, dhol a Ghlaschu, agus an déidh trì uairean a thìde air an aiseag, bha mi mu dheireadh air tìr-mór. Cha deach mi a dh' Inbhir-Nis a riamh cho luath agus an déidh cupan tea is brioscaid an sin, thog mi orm a rithist.

Bha mi mu dheich mìle deas air Inbhir-Nis an uair a dh'fhairich mi mar gun robh an càr a' casadaich. Cha deidheadh e idir cho luath 's bu chòir dhà agus bha eagal orm gun robh rud-eigin fada ceàrr air. Cóig mìle eile agus stad e. Nach mi a bha tàmailteach - càr brèagha ùr agus e air stad orm. Stad fear a bha a' dol seachad, agus cha b' fhada gus an tàinig feadhainn ann an làraidh bho gharaidh a shealltainn ris a' chàr. Sheall iad ris an einsean, sheall iad ri rud an siud, tharraing iad rud an àit' eile, ach às an siud cha ghluaiseadh an càr. Cheangail iad e ri dubhan mór a bha air an làraidh, agus thug iad leotha e chun na garaidse.

An uair a ràinig sinn a' gharaidh, sheall feadhainn eile ris an einsean agus an ceann greiseig thàinig fear dhiubh a bhruidhinn rium. Thuirt e rium nach robh aon deur ola anns an einsean. Bha putan aig bonn an einsein nach robh dùinte ceart, agus bha an ola air sruthadh às. Cha ghabhadh càil dèanamh ach einsean ùr a chur ann. Rinn iad sin, ach cha do ràinig mise Glaschu idir. Cha robh air ach tilleadh dhachaidh.

Uill, tha an càr agam fhathast, agus gu dearbha is mi a tha sgìth dheth. Cha robh agam ach trioblaid dheth bho fhuair mi e.

1. An robh an t-ùghdar toilichte leis a' chàr an uair a cheannaich e? 1
2. Cuin, an déidh dhà a cheannach, a dh'fhalbh an t-ùghdar a Ghlaschu? 1
3. Dé cho fada 's a thug e mus do ràinig e tìr-mór? 1
4. An tug e fada a' ruighinn Inbhir-Nis? 1
5. Carson a stad e an Inbhir-Nis? 1
6. Dé cho fada 's a bha e á Inbhir-Nis an uair a thòisich rudan a' dol ceàrr? 1
7. Dé an taobh a chaidh e an uair a dh'fhàg e Inbhir-Nis? 1
8. Dé cho fada 's a bha e á Inbhir-Nis an uair a stad an càr? 1
9. Ciamar a fhuair e fios chun na garaidse? 2
10. An d' fhuair an fheadhainn a thàinig bho 'n gharaidh air an càr a chur ceart? 1
11. Ciamar a thug iad an càr leotha? 2
12. Dé a bha ceàrr air a' chàr? 2
13. Dé a thàinig orra a dhèanamh? 1
14. An robh thusa a' feitheamh a riamh ann an càr briste? 1
15. An do reic an t-ùghdar an càr? 1
16. Ciamar a tha e a' faireachdainn mu 'n chàr? 1
17. Carson a tha e a' faireachdainn mar seo? 1

Bha e anmoch 's an latha 's anns a' bhliadhna, agus còmhla ri sin, cha robh mi eòlach air an àite. Co-dhiùbh, chum mi orm gus am faca mi solus a' tighinn á toll beag de dh'uinneig, agus bha an sin taigh beag dubh aig bonn na beinne. Chaidh mi suas chun an doruis, a dh'iarraidh fios mu 'n rathad, agus b' e bodach beag làidir a fhreagair mo ghnog air an dorus. Chuir e fàilte orm mar bu dual do Ghàidheal an latha ud a dhèanamh, agus cha robh air ach a dhol a steach còmhla ris. Air ìnnse adhbhar mo thuruis dhà, thuirt e: "Chan eil e idir furasda am Màim a ruighinn an nochd, agus 's e do bheatha, 'ille chòir, an oidhche fhad' fhoghair a chur seachad an seo."

Sheall mi air rathad a' Mhàim, agus sheall mi ris na speuran, agus smaoinich mi gun gabhainn comhairle mo charaid. Rinn mi mi-fhìn aig an taigh 's a' mhionaid, agus b' e sin taigh a' bhìdh 's a' choibhneis.

Bha nigheanag oè bhòidheach a' cur air dòigh na suipeir, agus ars' ise: "Cha chreid mi fhìn, athair, nach dèan a' phoit bheag an gnothach an nochd."

"Cha dèan, cha dèan, a rùin," ars' am bodach, "'s dòcha gu bheil daoine a nuas an cnoc a dh'itheas pàirt de 'n bhuntàta."

Mar a thubhairt, b' fhìor. Cha robh e fada gus an robh an taigh aonranach làn de luchd-imeachd. An déidh na suipeir, lìonadh na pioban, agus an ùine ghoirid chan fhaiceadh tu taobh eile an taighe le ceò tombaca; chaidh sgeul bho bheul gu beul, agus b' iad sin na sgeòil.

(From SCE Ordinary Grade (Learners), 1971 - adapted)

1.	An ann aig toiseach na bliadhna a bha an t-ùghdar anns an àite seo?	1
2.	An robh e air a bhith tric anns an àite seo?	1
3.	Có ás a thàinig an solus a chunnaic e?	1
4.	Càite an robh an taigh?	1
5.	Carson a chaidh e chun an taighe?	1
6.	Dé an seòrsa duine a thàinig chun an doruis?	2
7.	An deach iarraidh air an ùghdar a dhol a steach?	1
8.	Carson a dh'iarra an duine air an ùghdar fuireach an siud fad na h-oidhche?	2
9.	Dé an dà rud ris an do choimhead an t-ùghdar mus tuirt e gum fuireadh e?	2
10.	An robh an duine coibhneil ris an ùghdar?	1
11.	Có a bha a' dèanamh na suipeir?	1
12.	Dé a bha i a' bruich anns a' phoit?	1
13.	Carson a bha an duine ag iarraidh oirre a' phoit mhór a chur air?	2
14.	An tàinig móran chun an taighe?	1
15.	Dé a bha na daoine a' dèanamh an déidh na suipeir?	1
16.	Am bi luchd-imeachd a' tadhal ort fhéin?	1

(20)

Tha na làithean an seo cho blàth. Tha mi a' faireachdainn an ìre mhath. A bheil cuimhne agaibh na seachdainean a bhithinn air an leabaidh le tinneas?

Tha nis trì seachdainean bho thàinig mi an seo 's cha robh mi a muigh ach Latha na Sàbaid. Chan eil móran a' tadhal na h-eaglais an seo. Tha am ministear uamhasach aosd. Chan eil mi a' smaoinichadh gun robh barrachd air dusan innte. Dh'iarr e orm a dhol a mach chun an taighe, ach chan eil fhios agam cuin a théid mi suas.

'S e balach uamhasach snog a th' ann an Seòras. 'S e mac iasgair a tha ann. Chan eil a mhàthair beò 's tha dithis pheathraichean aige. Bha e ag ìnnse dhomh mu dheidhinn an iasgaich - a' fàgail port 's a' ghealach ris, 's na h-òrain a bhitheadh iad a' seinn, 's a' ghrian ag éirigh.

Tha Seòras ag iarraidh orm a dhol dhachaidh còmhla ris air son seachdain aig na làithean saora. Dé tha sibh a' smaoinichadh?

Chaidh mi fhìn 's e fhéin cuairt an dé. Leis an fhìrinn ìnnse bha mo cheann goirt. Ghabh sinn sìos an t-sràid mhór. B' e latha grianach a bh' ann a' lasadh air clachan nan taighean. Bha na bùthan dùinte. Ghabh sinn sìos sràid fhada eile 's mu dheireadh thàinig sinn chun na pàirce-sa ri taobh aibhne. Chan fhaca sibh a leithid de sìtheanan a riamh, gorm is uaine is dearg. Laigh mi sìos anns a' phàirc a' coimhead nan sgòthan beaga geala a' gabhail seachad air a' ghorm. 'S fhada bho nach do dh'fhairich mi cho ciùin.

(From **An Dubh Is An Gorm**, Roinn nan Cànanan Ceilteach, Oilthigh Ghlaschu, 1963 - adapted)

1. Ciamar a tha slàinte an ùghdair? 1
2. Có air a tha e a' cuimhneachadh? 1
3. Dé fhad 's a tha bho dh'fhàg e an taigh? 1
4. An robh móran sluaigh anns an eaglais Latha na Sàbaid? 1
5. Dé a dh'iarr am ministear air an ùghdar a dhèanamh? 2
6. Dé a tha athair Sheòrais a' dèanamh? 1
7. Cia mheud piuthar a tha aig Seòras? 1
8. Dé a bha Seòras ag ìnnse do 'n ùghdar mu 'n iasgach? 2
9. An do rinn an t-ùghdar suas inntinn a dhol dhachaidh còmhla ri Seòras aig na làithean saora? 1
10. Dé an seòrsa latha air an deach iad cuairt? 2
11. Càite an robh a' phàirc? 2
12. An robh na sìtheanan pailt anns a' phàirc? 1
13. Dé a chunnaic an t-ùghdar an uair a laigh e sìos? 2
14. Ciamar a bha an t-ùghdar a' faireachdainn? 1
15. Dé a bhitheas tusa agus do charaid a' dèanamh? 1

Tha mi a' cur na litreach seo thugaibh cho luath 's as urrainn dhomh. Tha mi air am baile mór a ruighinn, 's tha mi 'n dràsda 'nam shuidhe ris an teine a' sgrìobhadh. Thug an trèana seachd uairean a thìde air an t-slighe, 's am bàta ceithir. B' e oidhche chiùin a bh' ann 's bha mi 'nam leabaidh - mar a dh'òrdaich sibh. Troimh 'n oidhche chuala mi òrain. Tha mi a' smaoinachadh gur e na sgoilearan a bh' ann. Nuair a dhùisg mi anns a' mhadainn chunnaic mi an t-Eilean Sgitheanach 's a' ghrian ag éirigh as a' cheò: bha i uamhasach bòidheach, mar bhrataich.

Aig còig uairean 's a' mhadainn chaidh sinn air tìr anns a' Chaol. Cha robh càil ri fhaicinn ach portairean. Bha na faoileagan 'nan dùisg 's a' sgrìachail. 'S an trèana cho fada. 'S beagan ceò ag éirigh aisde. Bha triùir còmhla rium anns an trèana - triùir sgoilearan - Ruaraidh is Tormod is Seòras. Bha a h-uile duin' acasan air a bhith anns an oilthigh roimhe. Tha iad làn de spòrs. Chan eil iad a' tuigsinn na chaidh a dhèanamh dhaibh. Bha iad a' sealltainn ri mo mhàileid ùir: an te a cheannaich sibh fhéin dhomh. 'S m' aodach cuideachd ùr. Chuir e iongantais orra mar a bha mi a' leughadh Homer 's iad fhéin a' leughadh Agatha Christie. Co-dhiùbh, chan e droch bhalaich a th' annta ged a tha iad aotrom. Bha iad ag obair fad nan làithean-saora - fear aca aig a' Hydro Electric.

Leis an fhìrinn innse tha Seòras gu bhith a' fuireach anns an aon taigh tium. Tha e naoi bliadhna deug, tapaidh, mear. 'S ann às a' Chaol fhéin a tha e. 'S e iasgair a tha 'na athair. Bha esan ag iasgach fad nan làithean-saora. Chan eil mi a' smaoinachadh gu bheil fios aige air móran mu dheidhinn Homer. Ach tha mi de 'n bhéachd gu bheil ceann math air.

Tha an taigh comhfhurtail, ach tha bean an taighe, tha mi a' smaoinachadh, déidheil air airgead. Tha 'n duine aice ag obair air na busaichean, 's dà leanabh aca. Chan e nach eil i gasda gu leòr.

(From *An Dubh Is An Gorm*, Roinn nan Cànanan Ceilteach, Oilthigh Ghlaschu, 1963 - adapted)

1.	Dé a tha an t-ùghdar a' sgrìobhadh?	1
2.	Ciamar a chaidh e do 'n bhaile mhór?	2
3.	Dé a chuala e an uair a bha e 'na leabaidh?	1
4.	Ciamar a bha an t-side anns a' mhadainn?	1
5.	Cuin a ràinig e an Caol?	1
6.	Dé a bha e a' cluinntinn anns a' Chaol?	1
7.	Dé an seòrsa gillean a bha còmhla ris anns an trèana?	1
8.	Dé na rudan ùra a bha aig an ùghdar?	2
9.	Dé a bha e a' dèanamh anns an trèana?	1
10.	Càite an robh Seòras gu bhith a' fuireach?	2
11.	Dé a bha Seòras a' dèanamh aig na saor-làithean?	1
12.	Dé an obair a bha aig athair Sheòrais?	1
13.	Dé an seòrsa taigh anns an robh an t-ùghdar a' fuireach?	1
14.	Cia mheud a bha anns an teaghlach còmhla ris an robh e a' fuireach?	2
15.	An robh bean an taighe coibhneil?	1
16.	Cia mheud a tha anns an teaghlach agad fhéin?	1

(20)

An uair a rinn Màiri suas a h-inntinn gun tilleadh i dhachaidh, sgrìobh i gu a màthair a dh'innse dhi. Dh'fhàg Màiri an taigh an uair a bha i òg; cha robh i ach sia bliadhna deug a dh'aois agus cha robh i air a màthair fhaicinn bho 'n uair sin. Bha i a nis ochd air fhichead 's i pòsda agus triùir chloinne aice. An uair a leugh a màthair an litir abair gun robh i toilichte.

Bha dùil ri Màiri Di-sathuirne air an aiseag aig leth uair an déidh ochd. Bha i fhéin 's an teaghlach a' dol a thighinn anns a' chàr. Rinn a màthair biadh a bhitheadh aca an uair a thigeadh iad - brot, feòil air a ròstadh agus mìlsean 'na dhéidh. Cheannaich i rudan do 'n chloinn - suiteas agus rudan airson cluiche.

Aig seachd uairean chuala màthair Màiri gnogadh aig an dorus. Sheall i a mach air an uinneig agus bha càr mór geal a muigh air an rathad. Dh'fhosgail i an dorus, ach an sin bha am polas agus am ministear 'nan seasamh anns an uisge. Dh'aithnich i gun robh rud-eigin fada ceàrr. Dh'innis iad dhi gun robh tubaist air a bhith aig Màiri 's aig an teaghlach anns a' chàr. Chaidh an càr bho 'n rathad aig drochaid agus chaidh iad uile a mharbhadh.

Thuit i chun an làir an uair a chuala i an naidheachd, agus cha robh i fhéin beò ach seachdain an déidh sin.

1.	Ciamar a leig Màiri fios gu a màthair gun robh i a' tighinn dhachaidh?	1
2.	An robh Màiri aosda an uair a dh'fhalbh i bho 'n taigh?	1
3.	Am faca a màthair i bho dh'fhalbh i?	1
4.	Ciamar a bha a màthair a' faireachdainn an uair a fhuair i a mach gun robh Màiri a' tighinn?	1
5.	Ciamar a bha Màiri a' dol a thighinn?	2
6.	Có a bha a' tighinn còmhla rithe?	1
7.	Dé am biadh a rinn màthair Màiri dhaibh?	3
8.	Dé a fhuair i do 'n chloinn?	2
9.	Dé am fuaim a chuala i aig seachd uairean?	1
10.	Dé a chunnaic i an uair a choimhead i a mach?	1
11.	Dé an seòrsa feasgar a bha ann?	1
12.	Innis dé an naidheachd a bha aig a' pholas 's aig a' mhinistear do mhàthair Màiri.	3
13.	Dé a thachair dhi an uair a chuala i an naidheachd?	1
14.	Dé cho fada 's a bha i fhéin beò an déidh dhi an naidheachd fhaighinn?	1

Bha móran aig Iain 's aig Seumas ri dhèanamh Di-luain. Cha robh an samhradh buileach air tighinn fhathast, ach bha iad ag iarraidh faighinn air falbh mus bitheadh na rathaidean ro thrang. Lìon iad an càr le stuth feasgar Di-luain agus lìon iad an tanca le ola. Chaidh iad do 'n leabaidh tràth oir dh'fheumadh iad a bhith iar an casan Di-màirt beagan an déidh ceithir uairean 's a' mhadainn. Bhitheadh am bàta a' falbh aig leth uair an déidh cóig 's dh'fheumadh iad an càr a chur air bòrd roimh chóig uairean.

Ach, eadar dà uair is trì dhùisg Iain agus e a' cluinntinn fuaim neònach a muigh. Bha fios aige gun robh cuid-eigin an siud. Cha do chuir e thuige an solus idir, oir, nam faiceadh an duine a bha a muigh solus, ruitheadh e air falbh. Sheall Iain a mach air an uinneig, agus bha fear an sin le pìob rubair aige ann an tanca a' chàir agus an ola a' dòrtadh troimh 'n phìob a bhroinn canastair a bha 'na làimh. Dh'fhosgail Iain an uinneag agus dh'éigh e. Ach ma dh'éigh, chuir an duine an ceann do 'n chanastair - agus a mach leis.

Chuir Iain léine agus briogais air agus chaidh e a mach chun a' chàir. Cha robh deur ola air fhàgail - 's rud bu mhiosa, cha robh aon gharaid fosgailt aig an àm ud 's a' mhadainn. Dhùisg e Seumas, agus cha mhór nach cluinneadh tu éigheachd Sheumais aig ceann eile a' bhaile.

1.	An robh Iain agus Seumas dìomhain Di-luain?	1
2.	Dé an t-àm de 'n bhliadhna a bha ann?	1
3.	Dé a rinn iad Di-luain?	2
4.	Am feumadh iad éirigh tràth Di-màirt?	1
5.	Cuin a dh'fheumadh iad a bhith aig a' bhàta?	2
6.	Carson a dh'fheumadh iad a bhith aig a' bhàta aig an àm seo?	1
7.	Dé a thug air Iain dùsgadh?	1
8.	Carson a dh'éirich e anns an dorchadas?	2
9.	Dé a chunnaic e a muigh?	3
10.	Dé a thachair an uair a dh'éigh Iain?	2
11.	Ciamar a bha cùisean glé dhuilich a nis?	2
12.	Dé a rinn Seumas an uair a dhùisg Iain e?	1
13.	Cuin a bhitheas tusa a' dèanamh moch-eirigh?	1

An uair a ràinig sinn an taigh-òsda bha sinn fuar agus fliuch. Bha e a nis aon uair deug agus bha sinn air a bhith a' coiseachd fad an latha. Cha robh sinn ag iarraidh ach leabaidh is bracaist anns an taigh-òsda, oir dh'fheumadh sinn a bhith air ar cois a rithist anns a' mhadainn. Chuir sinn na bagaichean sìos air an làr agus bhual sinn an glag.

An ceann trì mionaidean, a dh'fhairich sinne cho fada ri uair a thìde, thàinig boireannach chun an doruis. Bha aodach fada dubh oirre agus lampa aice 'na làimh. Dh'iarr i a steach sinn, agus ged a bha dùil againn gum bitheadh e glé dhorch a stigh an uair a chunnaic sinn an lampa aig a' bhoireannach, 's ann a bha an t-àite làn de sholuis. Bha ceòl a' tighinn á rùm mu ar coinneimh agus bha an t-àite a' coimhead glan agus blàth. Is e a bhithheadh math biadh agus cadal fhaighinn.

Thug am boireannach suas an staidhre sinn agus sheall i dhuinn far an robh an rùm againn. "Chan fheum sibh bracaist," ars' ise, "oir cha tig a' mhadainn idir." An uair a chuala sinn seo dh'aithnich sinn gun robh rud-eigin neònach ann, agus thug sinn taing dhi air son an ruma 's thuirte sinn rithe nach robh sinn a' dol a dh'fhuireach idir. Leugh sinn anns a' phaipear an déidh sud gun deach an taigh-òsda 'na theine an oidhch' ud, agus cha d'fhuair duine às beò.

1.	An robh e anmoch an uair a ràinig iad an taigh-òsda?	1
2.	An robh iad a' dol a dh'fhuireach fada ann?	1
3.	Dé a rinn iad an uair a ràinig iad?	2
4.	Dé an ùine a chaidh seachad mus tàinig cuid-eigin chun an doruis?	1
5.	Dé a bha aig a' bhoireannach?	1
6.	Dé a chuir iongnadh orra an uair a chaidh iad a steach?	2
7.	Dé a bha iad a' cluinntinn?	1
8.	Có ris a bha an t-àite coltach?	2
9.	Có ris a bha dùil aca?	1
10.	Càite an robh an rùm aca?	1
11.	Dé a thuirte am boireannach riutha?	2
12.	Dé a rinn iadsan an uair sin?	2
13.	Dé a thachair aig an taigh-òsda an oidhch' ud?	1
14.	Càite an d'fhuair iadsan a mach mu dheidhinn an rud a thachair?	1
15.	Dé cho tric 's a bha thusa a' fuireach ann an taigh-òsda am bliadhna?	1

Cha robh an taigh idir cho beag 's a bha dùil againn. Bha móran chraobhan a' fàs mun cuairt air, agus mu leth cheud slat bho bheulaibh an taighe bha abhainn a' ruith. Cha robh an abhainn ach beag, ach tha e coltach gum bitheadh i gu math àrd ann an dùbhlachd a' gheamhraidh. Bha an taigh fhéin faisg air ceud bliadhna dh'aois.

Stad sinn an càr agus choisich sinn 'nar dithis air ar socair suas chun an doruis. Thionndaidh sinn an iuchair anns a' ghlais agus dh'fhuasgail an doruis mór trom le dìosgail uamhasach - bha droch fheum aige air ola. An uair a sheas sinn a stigh bha e furasda fhaicinn nach robh duine air fuireach ann fad chóig bliadhna, dìreach mar a dh'innis Dómhnull dhuinn. Bha an t-àite salach agus dorcha. Ach chòrd e ruinn - taigh mór làidir gun aon bhoinne uisge ri fhaicinn air na ballachan.

Rinn sinn suas ar n-inntinnean gun tugadh sinn air an t-suim airgid a bha Dómhnull ag iarraidh - fichead mìle nota. Bha sinn glé thoilichte gun robh e leinn fhéin a nis agus thòisich sinn a' bruidhinn air mar a chuireadh sinn air dòigh e. Bha sin mus do bhuail an dealanaich an taigh - an ceann seachdaine cha robh clach air muin cloiche dheth.

1.	Dé a chuir iongnadh orra mu 'n taigh an uair a chunnaic iad e?	1
2.	Dé a bha timcheall air an taigh?	1
3.	Dé cho fada 's a bha an abhainn bho 'n taigh?	1
4.	Ciamar a bhitheadh an abhainn ag atharrachadh anns a' gheamhradh?	1
5.	An robh an taigh aosda?	1
6.	Ciamar a thàinig iad chun an taighe?	1
7.	Ciamar a bha fios aca gun robh feum aig an doruis air ola?	1
8.	Dé a bha Dómhnull air ìnnse dhaibh?	2
9.	Ciamar a dh'aithnich iad gun dh'innis Dómhnull an fhirinn dhaibh?	2
10.	Carson a chòrd an taigh riutha?	2
11.	An do rinn iad suas an inntinnean an taigh a cheannach?	1
12.	Ciamar a bha iad a' faireachdainn mu dheidhinn?	1
13.	Dé a bha iad ag radh ri chéile mu dheidhinn?	1
14.	Dé a thachair do 'n taigh seachdain an déidh sin?	2
15.	Innis mu dhòigh sam bith anns an deach rud-eigin ceàrr ort fhéin?	2

Ràinig sinn an t-eilean mu mheadhon-latha agus bha sinn glé sgìth. Bhitheadh m' athair ag ìnnse dhuinn gun robh seann thaighean air an eilean ach nach robh duine beò a' fuireach air an eilean a nis. Choisich sinn suas bho 'n chladach chun an t-seann bhaile agus bha sinn cinnteach gun robh sinn a' faicinn ceò ag éirigh á aon de na taighean - aon de 'n bheagan a bha ann le mullach orra. Is dòcha gur e cuideigin a bha ann air saor-làithean no cuideigin a bha ag iarraidh faighinn a mach mu 'n eilean, mar a bha sinn fhéin.

Chaidh sinn suas chun an taighe seo agus ghnog sinn air an dorus. Chuala sinn cuideigin a stigh ag éigheachd agus dh'fhosgail an dorus. An sin bha bodach le feusaig liath, seann bhriogais agus léine shalach. Sheall e ruinn airson mionaid 's an uair sin dhùin e an dorus gun fhacal a radh.

Dh'fhalbh sinne bho 'n taigh cho luath 's a b' urrainn dhuinn agus sìos air ais chun a' chladaich. Bha eagal ar beatha oirnn. Agus, fad na tìde bha sinn a' smaoineachadh air a' bhodach 's gun fhios againn carson a bha e 'na aonar air an eilean. An uair a ràinig sinn dhachaidh dh'innis sinn do 'n h-uile duine mu 'n fhear a bha air an eilean. Ach cha do chreid duine sinn; 's ann a thuir iad ruinn gur e a bha ann rud a chunnaic sinn 'nar cadal.

1.	Ciamar a bha iad a' faireachdainn an uair a ràinig iad an t-eilean?	1
2.	Càite an cuala iad mu 'n eilean?	1
3.	Carson nach robh dùil aca duine sam bith fhaicinn?	2
4.	Ciamar a chaidh iad bho chladach an eilein chun a' bhaile?	1
5.	Dé a chunnaic iad air an slighe chun a' bhaile?	1
6.	Dé an seòrsa staid anns an robh a' chuid bu mhotha de na taighean?	1
7.	Dé a bha iad a' smaoineachadh a bha an rud a chunnaic iad a' ciallachadh?	2
8.	Dé a bha iad a' cluinntinn mus do dh'fhosgail dorus an taighe?	1
9.	Dé an t-aodach a bha air a' bhodach?	2
10.	An do dh'iarr am bodach a steach do 'n taigh iad?	1
11.	An do bhruidhinn e riutha?	1
12.	Càite an deach iad an déidh am bodach fhaicinn?	1
13.	Carson a bha cabhag orra a nis?	1
14.	Dé a' cheist a bha orra mu 'n bhodach?	2
15.	Có dhà a dh'innis iad mu dheidhinn?	1
16.	Dé a bha daoine ag radh riutha mu 'n rud a chunnaic iad?	1

Ged nach robh Seòras ach dà bhliadhna dheug a dh' aois bhitheadh e tric a' dol a dh'iasgach gu loch a bha mu leth mhìle air falbh bho 'n taigh. Di-ardaoin dh'fhalbh e mar a b' àbhaist mu chóig uairean, agus thug e Dìleas, an cù, leis. Ràinig iad an loch agus chuir Seòras an t-slat ri chéile, 's chuir e boiteag mhór dhearg air an dubhan. Cha robh e fada gus an robh trì bric bhrèagha aige aig oir an loch.

Ach thòisich an t-uisge a' dòrtadh. Phaisg Seòras an t-slat agus thuirt e ris fhéin gum feumadh e a dhol dhachaidh mus bitheadh e fliuch. Ach càit an robh Dìleas? Cha robh Seòras 'ga fhaicinn idir. Thòisich e ag éigheachd 's a' feadalaich ri Dìleas, ach cha robh e a' tighinn. Dh'fhalbh Seòras bochd 'ga lorg. An ceann fichead mionaid chunnaic e Dìleas agus e a' dèanamh toll mór anns an talamh. Sheall Seòras do 'n toll, agus dé a bha anns an toll ach cnàmhan, coltach ri cnàmhan duine.

Ruith Seòras agus Dìleas dhachaidh cho luath 's a b' urrainn dhaibh agus bha iad bog fliuch an uair a ràinig iad an taigh. Dh'innis Seòras do athair mu 'n rud a lorg Dìleas agus chaidh athair a dh'innse do na polais. An ceann móran sheachdainean fhuair iad a mach gun robh na cnàmhan còrr air ceud bliadhna a dh' aois - ach chan eil fhios fhathast có a lorg Dìleas anns a' mhonadh faisg air an loch.

1.	An robh Seòras aosd aig an ám a bha seo?	1
2.	Càite an robh an loch aig am bitheadh e ag iasgach?	1
3.	Dé an t-ainm a bha air a' chù?	1
4.	Có leis a bha Seòras ag iasgach?	2
5.	Dé an seòrsa éisg a fhuair e?	1
6.	Carson a smaoinich Seòras gum feumadh e a dhol dhachaidh?	1
7.	Dé a rinn Seòras ach an tilleadh an cù?	2
8.	Dé a rinn Seòras an uair nach tàinig an cù?	1
9.	Cuin a chunnaic e an cù?	1
10.	Dé a rinn an cù?	1
11.	Dé a chunnaic Seòras far an robh an cù?	1
12.	Càite an deach Seòras agus an cù an uair sin?	1
13.	Ciamar a bha iad an uair a ràinig iad?	1
14.	Dé a rinn athair Sheòrais?	1
15.	Dé a fhuair iad a mach mu 'n rud a chunnaic Seòras agus an cù?	2
16.	Dé nach d' fhuair iad a mach mu 'n rud a chunnaic iad?	1
17.	An do lorg thusa rud annasach a riamh?	1

An uair a ràinig Alasdair an taigh bha an dorus fosgailte. Cha do ghnog e idir, agus a steach leis. Bha e a' smaoineachadh gun robh athair 's a mhàthair a stigh, agus dh'éigh e gun robh e air tighinn. Cha do fhreagair duine e.

Chaidh e a steach do 'n chidsin, agus chunnaic e dà chupan shalach agus spàin agus dà thruinnsear air a' bhòrd. Bha an cidsin glan gu leòr ach bha e glé fhuar. Shaoil e nach robh duine air a bhith ann bho chionn fhada.

Suas leis do 'n t-seòmar cadail. Mo chreach. Bha aodach air feadh an làir, bha an dà phreas mhór fosgailte, bha an sgàthan briste agus an leabaidh air a toirt às a chéile. Ghabh e eagal an uair a chunnaic e seo, agus cha robh lorg air athair no air a mhàthair. Dé a dhèanadh e?

Chaidh e gu taigh Chalum an ath dhorus. Thuirt Calum ris gun robh athair 's a mhàthair air làithean saora, ach cha robh fios aige càite.

Dh'innis Alasdair do Chalum gun robh robairean anns an taigh. Cha robh Calum air fuam a chluinntinn idir agus chaidh e fhéin agus Alasdair a ghlasadh an taighe. Cha b' urrainn dhaibh càil a dhèanamh ach sin gus an tilleadh athair agus màthair Alasdair ach cur a dh'iarraidh nam polas. Agus sin a rinn iad.

1. An robh an dorus dùinte an uair a ràinig Alasdair? 1
2. Có a bha e a' smaoineachadh a bha anns an taigh? 1
3. Dé a rinn e an uair a chaidh e a steach? 1
4. An do bhruidhinn duine ris? 1
5. Dé an rùm do 'n deach e an toiseach? 1
6. Cia mheud rud a bha air a' bhòrd? 1
7. Carson a smaoinich e nach robh duine anns an rùm seo bho chionn fhada? 1
8. Dé an dara rùm do 'n deach e? 1
9. Dé a chunnaic e an sin? 2
10. Ciamar a bha e a' faireachdainn? 1
11. Dé a' cheist a chuir e air fhéin? 1
12. Dé an t-ainm a bha air nàbaidh athar? 1
13. Carson nach robh athair 's a mhàthair aig an taigh? 1
14. Carson nach d' fhuair Alasdair a mach càite an lorgadh e athair 's a mhàthair? 2
15. An robh fios aig an nàbaidh dé a bha air tachairt anns an taigh? 1
16. Dé an dà rud a rinn an nàbaidh agus Alasdair? 2
17. An deach càil a ghoid às an taigh agadsa a riamh? 1

An uair a bha an saoghal òg bha daoine treuna ann, ris an canadh iad an Fhiann. B' e Cumhal a b' ainm do aon de na daoine seo, agus bha mac aige aige air an robh Fionn.

An uair a bha Fionn 'na leanabh beag, mharbhadh athair ann an aon de na blàraibh a chuir an Fhiann 'nam measg fhéin. Bha eagal air a mhàthair gun tigeadh naimhdean athar a dh'iarraidh an leanaibh, agus mar sin chuir i e a mach do na coilltean fàsail air chùram dithis mhnathan eòlach.

Phòs a mhàthair rìgh an déidh sin, ach cha do leig i Fionn beag às 'a cuimhne. Dh'fhalbh i astar fada gus an do lorg i an t-àite anns an robh an leanabh. Fhuair i e 'na shuain chadail, agus thog i e 'na làmhnan gu socair, agus phòg i e. Sheinn i òran milis binn dha, agus an sin thog i oirre.

Bha an dithis mhnathan ud a' toirt an aire air gus an do dh'fhàs e suas. Latha de na làithean chaidh e a mach agus chunnaic e lach a' snàmh air loch. Thilg e clach oirre, agus gheàrr sin na sgiathan aice. Rug e oirre agus thus e leis dhachaidh i. Is i siud a' chiad shealg a rinn Fionn.

Ged nach robh e riamh ann an sgoil mar a tha na gillean againne an diugh, cha robh e idir a' cur seachad a làithean 'na thàmh. Bhitheadh e a' snàmh gach dàrna latha. Chuireadh na mnathan a mach air an loch e, agus leigeadh iad leis tighinn gu tìr mar a b' fheàrr a dh'fhaodadh e.

Dheidheadh e a mach do 'n achadh far an robh gearrain gu leòr a' ruith bho chnoc gu cnoc. Bha aige ri an cumail cruinn ann an àitean àraidh, agus is ann le bhith a' ruith timcheall orra a bha a chasan mu dheireadh cho luath ri casan féidh.

(From **Leabhraichean Leughaidh, Leabhar II** Fionn I le I. N. Macleòid - An Comunn Gàidhealach - adapted)

1.	An ann bho chionn ghoirid a bha an Fhiann ann?	1
2.	Dé an t-ainm a bha air athair Fhinn?	1
3.	Ciamar a chaidh athair Fhinn a mharbhadh?	1
4.	Carson a chuir a mhàthair Fionn a mach do na coilltean?	2
5.	Cuin a chaidh a mhàthair 'ga iarraidh a rithist?	2
6.	Dé a bha e a' dèanamh an uair a lorg i e?	1
7.	Dé a rinn i dìreach mus do dh'fhalbh i leis?	1
8.	Dé cho fada 's a bha na mnathan a' toirt an aire air?	1
9.	Ciamar a gheàrr Fionn sgiathan na lacha?	1
10.	Dé a rinn e an uair a gheàrr e a sgiathan?	2
11.	An robh foghlum aig Fionn?	1
12.	Dé cho tric 's a bhitheadh Fionn a' snàmh?	1
13.	Dé a bha na gearrain a' dèanamh anns an achadh?	1
14.	Dé a bha Fionn a' dèanamh ri na gearrain?	2
15.	Dé cho luath 's a ruitheadh e mu dheireadh?	1
16.	A bheil fios agad air sgeulachdan eile mar seo?	1

(20)

Bha Iain 'na shuidhe ris an teine a' leughadh a' phàipeir. Bha tuigse mhór aig Iain ged nach robh e air móran siubhail a dhèanamh. Bha e an dràsda a' leughadh mu dheidhinn na bha na Ruiseanaich a' dèanamh ann an obair rocaidean. Bha Iain de 'n bheachd gun robh daoine a' fàs cho eòlach air a h-uile càil agus gun robh iad 'gan cur fhéin ann an cunnart. Ach aig a' cheart ám cha robh Iain ag radh nach tàinig rudan matha às an eòlas ùr a bha daoine air fhaighinn. Thòisich seo smuaintean 'na inntinn agus leig e dhaibh ruith; a' phìob 'na bheul agus a chasan ri oir an teine, thuit am pàipear air aodann, agus bha e ri norradaich.

Dhùisg e air madainn fhuair, fhliuich. Bha fios aige gun robh e glé thràth anns a' mhadainn oir nam bitheadh daoine air tòiseachadh a' gluasad thionndaidheadh an fheadhainn a bha a' sealltainn as déidh na h-aimsire an t-uisge dheth. Anns a' bhliadhna dà mhìle, cóig ceud agus a trì cha bhitheadh uisge no sneachd a' cur dragha air duine sam bith. Bhitheadh iad uairean 'ga thionndadh air air sgàth na dhà no thrì bheathaichean a bha fhathast fiadhaich. A bharrachd air sin bha uisge air a dhol a mach á fasan bho chionn ceud bliadhna. Bha e furasda gu leòr bùrn a dhèanamh.

Sheall Iain ris an uaireadair. Bha e leth uair an déidh cóig. Gun charachadh, nìg e e fhéin agus dh'ith e a bhiadh. Ann an àite anns an robh an tìde dìreach mar a dh'iarradh tu cha robh feum air aodach ann. Gun duine eile a dhùsgadh dh'fhalbh e a mach troimh 'n bhalla. Cha robh dorsan r' am faicinn an diugh ach an siud 's an seo ann an taighean nam fìor dhaoine bochda. Chunnaic e gur anns a' ghàrradh a bha e. "Tha Peigi air an gàrradh atharrachadh an diugh a rithist," smaoinich e. An dé 's ann air taobh eile an taighe a bha e. Cha robh fhios aig Iain is cha robh dragh aige. An dé bha a' chlann air a bhith ann an Africa, far an robh na daoine fhathast a' bruidhinn na Gàidhlig ged a bha i air bàsachadh anns a h-uile àite eile de 'n t-saoghal.

(From **Rosg nan Eilean** - Togail Chaisteal Anns Na Neòil le Dómhnall Moireach - Roinn nan Cànanan Ceilteach, Oilthigh Ghlaschu, 1966 - adapted)

1. An robh Iain air a bhith ann am móran àitean? 1
2. Càite an robh e a' leughadh mu na Ruiseanaich? 1
3. Dé a bha e a' leughadh mu na Ruiseanaich? 1
4. Carson a bha Iain a' smaoineachadh gun robh daoine 'gan cur fhéin ann an cunnart? 1
5. An robh Iain de 'n bheachd gun robh a h-uile càil mu 'n eòlas ùr dona? 1
6. Innis mar a bha Iain an uair a thòisich na smuaintean a' tighinn 'na inntinn. 2
7. Ciamar a bha fios aige gun robh e tràth an uair a dhùisg e? 2
8. An robh móran de bheathaichean fiadhaich ann aig an ám seo? 1
9. Carson nach robh móran feum air uisge às an adhar? 1
10. Dé a rinn Iain gun ghluasad às a chathair no às a leabaidh? 2
11. Carson nach fheumadh e aodach a chur air? 1
12. An do rinn e fuam an uair a chaidh e a mach? 1
13. Carson nach deach e a mach troimh dhorus? 1
14. Có dhà a mhothaich e an uair a chaidh e a mach? 2
15. Càite an robh a' Ghàidhlig air a bruidhinn fhathast? 1
16. Am bi thu fhéin a' smaoineachadh air rudan mar seo? 1

(20)

Bha e 'na sheasamh aig a' chloich-chuimhne airson an fheadhainn a chailleadh anns a' chiad chogadh mhór. B' e duine aosd a bh' ann, timcheall air trì fichead 's a deich. Bha a bhonaid 'na làimh dheis, a dhà chois ri chéile, 's a dhruim dìreach. Bha fhalt a' gluasad gu socair anns a' bheagan gaoithe. Dh'aithnicheadh duine gun robh e 'n ìre mhath beartach oir bha a dheise ghlas a' coimhead daor, a bhrògan a' deàrrsadh mar ghloine, 's a léine de shìoda gheal.

Chuala e duine ri thaobh ag radh, "Feumaidh e bhith gun robh e fhéin anns a' chogadh." 'S dh'fhairich e dithis no trì air a' sealltainn ris. Theab e seasamh na bu dìriche ach cha do rinn e sin. Os a chionn bha an t-adhar sìmplidh gorm 's rinn e gàire beag leis fhéin. Chuala e glagan na h-eaglaise a' bualadh.

Anns an dà mhionaid de thàmh stad na carbaidean air feadh an t-saoghail 's bha e a' smaoinichadh "'S e dealbhadair ainmeil a th' annam." Thuirt e ris fhéin a rithist, "'S e dealbhadair ainmeil a th' annam," mar gum bitheadh e airson a dhearbhadh gu cinnteach. Chuala e am ministear a' bruidhinn: "Bhàsaich iad a chum gum bitheadh sinne beò." 'S e duine beag dubh a bh' anns a' mhinistear. Dé bha e a' ciallachadh le "beo"? Smaoinich e air na bliadhnachan a chaith e a' dèanamh dhealbhan, latha an déidh latha, oidhche an déidh oidhche. Dh'fhaighnicheadh daoine carson nach robh dearg air bith anns na dealbhan aige, ach bha fios aige fhéin. 'S iomadh smuain a thug iad às an inntinnean airson sin a mhìneachadh do 'n t-sluagh (ma bha dragh air bith acasan) ach cha robh aon aca ceart. Rinn e gàire beag eile.

(From **An Dubh Is An Gorm**, Roinn nan Cànanan Ceilteach, Oilthigh Ghlaschu, 1963 - adapted)

1.	Carson a bha a' clach-chuimhne an siud?	1
2.	Dé an aois a bha an duine?	1
3.	Ciamar a bha e 'na sheasamh?	1
4.	Dé an seòrsa latha a bha ann?	1
5.	Dé an seòrsa aodaich a bha air an duine?	3
6.	Dé a thuirt am fear a bha ri thaobh mu dheidhinn an duine?	1
7.	Dé a bha an duine a' faireachdainn cuid de na daoine eile a' dèanamh?	1
8.	Dé am fuam a bha e a' cluinntinn?	1
9.	Dé cho fada 's a bha a h-uile càil sàmhach?	1
10.	Có air a bha esan a' smaoinichadh?	1
11.	Dé a bha am ministear ag radh?	2
12.	Có air a smaoinich an duine an uair sin?	1
13.	Dé a bhitheadh daoine a' faighneachd mu 'n obair aige?	1
14.	Carson a rinn e gàire an uair a smaoinich e air seo?	2
15.	A bheil thusa math air dealbhan a dhèanamh?	1
16.	Am bi thu a' sealltainn ri dealbhan dhaoine eile?	1

Choisich Alasdair troimh 'n chladh le a cheann crom. Ràinig e a' chlach a bha e ri lorg. Cha robh e air a faicinn a riamh, ach dh'innis an sgrìobhadh a bh' oirre dhà an rud a bha e ag iarraidh fhaighinn a mach. Choimhead e rithe a rithist. "Fionnlagh Dòmhnallach, 1940, deich bliadhna fichead a dh' aois." Cha tàinig deur gu a shùil. Ruith coinean seachad mu a chasan. Chuimhnich e air a mhàthair ann an Canada; bha i airson faighinn cho fada air falbh is a b' urrainn dhi as déidh an rud a thachair 'na beatha òig. Cha robh i ach fichead bliadhna agus a ceithir aig an ám. Bha Fionnlagh agus i fhéin air ceithir bliadhna shona a chur seachad còmhla ri chéile, agus mu dheireadh bha i glé shona an uair a chaidh mac a bhreith dhaibh.

"Siud mar nach robh i an diugh," smaoinich Alasdair. Thòisich e a' smaoinichadh air na rudan a dh'fhaodadh a bhith aca mur a bitheadh gòraich athar - 's e gòraich a bh' ann 'na bheachdsan co-dhiùbh. Bha fios aige nach robh a mhàthair ag iarraidh a dhol a Chanada leis-san. Thionndaidh e a chùlaibh ris a' chloich. Bha i a' toirt droch smuain a steach air. Air son mionaid thàinig smuain uamhasach 'na chridhe mu athair, air son an rud a rinn e, ged nach robh cuimhne aige-san air ach mar a chaidh innse dha.

Dhùin e a shùilean. Chunnaic e 'na inntinn a mhàthair 'na suidhe air beulaibh an teine ann an Canada, agus e fhéin còmhla rithe. "Càite," ars' esan rithe, "bheil m' athair-sa?" "Tha," fhreagair ise, "d' athair air a thiodhlaiceadh ann an Cladh a' Ghlinne am baile Ardanaid. Chuir e roimhe," thuirt i, "gun snàmhadh e na bu luaithe na duine eile bho Aird nan Sgeir gu taobh thall Mol nam Muc. Bha e riamh math air snàmh, ach an déidh sin bha eagal orm. Dìreach mus do ràinig e an taobh thall chaidh e às mo shealladh, agus chan fhaca mi tuilleadh e gus an tug luchd a' bhàta a steach e marbh."

(From **Rosg nan Eilean** - Tàladh na Mara le Norma NicIomhair - Roinn nan Cànanan Ceilteach, Oilthigh Ghlaschu, 1966 - adapted)

1.	Ciamar a bha fios aig Alasdair gur i seo a' chlach a bha e a' lorg?	2
2.	Dé a bha sgrìobhte air a' chloich?	1
3.	Càite an robh màthair Alasdair aig an ám seo?	1
4.	Dé an aois a bha a mhàthair an uair a dh'fhalbh i?	1
5.	Dé cho fada 's a bha i air a bhith pòsda?	1
6.	Ciamar a bha a mhàthair a' faireachdainn an uair a rugadh Alasdair?	1
7.	Carson a bha Alasdair a' smaoinichadh gun robh cuid de rudan a dh'fhaodadh a' bhith 's air a mhàthair?	1
8.	An robh a mhàthair deònach falbh bho a dachaidh?	1
9.	An robh cuimhne aig Alasdair air an rud a rinn athair?	1
10.	Có air a smaoinich Alasdair an uair a dhùin e a shùilean?	2
11.	Càite an tuirt a mhàthair ris an robh athair?	2
12.	Dé an t-àite gu robh athair Alasdair a' dol a shnàmh?	1
13.	Ciamar a bha e a' smaoinichadh a bha e a' dol a shnàmh?	1
14.	Ciamar a bha màthair Alasdair a' faireachdainn mu dheidhinn seo?	1
15.	Cuin a chunnaic i a rithist e?	1
16.	Dé cho fada 's a shnàmhas tu fhéin?	2

Cha robh sgòth 's an adhar; cha robh guth thall no bhos ach fuam na h-aibhne, agus cha robh sin mór is teas an t-samhraidh an déidh tiormachadh a thoirt oirre. Cha robh ach sruthan beag de uisge far am facas tuiltean móra dubha a' gheamhraidh. Cha do mhair sìth an àird-fheasgair seach ceithir uairean. Dh'fhosgail dorus na sgoile is a mach a bhrùchd a' chlann, beag is mór, iad uile 'nan ruith is a' dèanamh air an abhainn. An fheadhainn air an robh brògan thug iad dhiubh iad is a mach leotha, is car 'ga chur de gach cloich ach am bitheadh easgannan fodhpa.

B' e Tormod, is e 'na sheasamh gu sàmhach air an drochaid an aon fhear nach robh anns an uisge. Stad e greiseag a' coimhead chàich ach an uair a chunnaic e gun robhas a' breith air easgann nach d' fhuair às, thionndaidh e air falbh is ghabh e roimhe. Bha e ciùin, socair 'na nàdur is dh'fhairicheadh e rud de 'n t-seòrsa ud gu mór agus cha robh e airson cron a dhèanamh do chreutair sam bith. Ged a bhitheadh e deònach a bhith còmhla ri càch aig an ám ud, rud nach robh, dh'fheumadh e a dhol do 'n tobair d' a mhàthair agus a dhol a dh'iarraidh na bà. Cha robh a mhàthair cho òg no cho treun is a bha i uaireigin agus bhitheadh athair greis fhathast gun faighinn dhachaidh o 'n Taigh Mhór far an robh e ag obair. Bhitheadh màthair Thormoid i fhéin ag obair ann uaireannan, gu h-àraidh as t-samhradh. Aig ám rùsgadh nan caorach, is a leithid sin, bhitheadh Tormod aca cuideachd.

An uair a chaidh e a steach bha a mhàthair thall aig an uinneig a' cunntadh cia mheud lùb a bha aice air bior. Cha do sheall i có a thàinig a steach, oir bha fios aice nach bitheadh ann ach e fhéin. "Thormoid thig is cunnt ach a bheil dà fhichead lùb an siud." Shìn e air ais na bioran thuice. "Tha cóig a bharrachd agaibh an sin a mhàthair," ars' esan. "O ghràidh, nach i mo chuimhne a tha air fàs dona. Chaill mi cunntas is cha robh sgeul agam air na speuclairean. Chan eil fios agam idir càite an do dh'fhàg mi iad. Nach leugh thu dhomh an litir a bha aig a' phost is nì mi fhéin biadh dhuinn le chéile mus téid thu a mach."

1.	Carson nach robh móran fuaim aig an abhainn?	1
2.	Ciamar a bha an abhainn anns a' gheamhradh?	1
3.	Carson a chaidh a' chlann chun an h-aibhne?	1
4.	Càite an do sheas Tormod?	1
5.	Carson a dh'fhalbh Tormod?	3
6.	Carson a dh'fheumadh e a dhol dhachaidh co-dhiùbh?	2
7.	Cuin a bhitheadh a mhàthair ag obair aig an Taigh Mhór?	1
8.	Dé a bhitheadh Tormod fhéin a' dèanamh aig an Taigh Mhór an uair a bhitheadh e ag obair ann?	1
9.	Dé a bha a mhàthair a' dèanamh an uair a ràinig e dhachaidh?	1
10.	Ciamar a bha i air a dhol ceàrr?	2
11.	Carson a bha i air a dhol ceàrr?	2
12.	Dé a dh'iarra i air Tormod a leughadh?	1
13.	Có dhà a bha a mhàthair a' dol a dhèanamh rud airson ithe?	1
14.	Dé a bhitheas tusa a' dèanamh an déidh na sgoile?	2

Bha bantrach bhochd am Barraidh aig an robh mac air an robh Iain. Bhitheadh i a' dol do 'n tràigh a chruinneachadh maoraich airson biadh dhi fhéin agus do 'n leanabh. Aon latha is i anns an tràigh chunnaic i soitheach air an àird an iar de Bharraidh. Chuir triùir de na bha air bòrd a mach bàta beag agus cha b' fhada a bha iad a' tighinn air tìr. Chaidh ise sìos do 'n chladach is dhòirt i am maorach ri 'n taobh. Dh'fhaighnich maighistir an t-soithich dhith ciod e an rud a bha an siud. Thubhairt i gun robh maorach cladaich a bha mar bhiadh aice. "Cò an gille beag bàn a tha seo?" ars' esan. "Tha mo mhac," fhreagair ise. "Thoir dhòmhsa e agus bheir mi dhut òr agus airgead, gheibh e sgoil agus ionnsachadh, is bithidh e nas fheàrr na bhith agadsa an seo." "Is fheàrr leam bàsachadh na am pàisde a thoirt seachad," fhreagair a mhàthair. "Tha thu gòrach, bithidh tu fhéin is an leanabh gu math ma leigeas tu leam e." Le gaol an airgid thuirt i gun tugadh i an leanabh dhà. "Rachaibh air bòrd, a ghillean; seo dhuibh iuchair; fosglaidh preas 'nam sheòmar, is bheir sibh thugamsa bocsa a gheibh sibh ann," ars' an sgiobair.

Dh'fhalbh iad, rinn iad siud, agus thàinig iad air ais. Rug e air a' bhocsa, dh'fhosgail e e, is dhòirt e aig a casan e gun a chunntadh, is thug e leis an leanabh. Dh'fhuirich ise mar a bha i, ach an uair a chunnaic i an leanabh a' dol air bòrd, bheireadh i rud sam bith gun robh e aice. Sheòl esan air falbh gu Sasuinn. Thug e sgoil is ionnsachadh do 'n bhalach gus an robh e ochd bliadhna deug air an t-soitheach. Is e Iain Albannach a bha air a' bhalach an toiseach, ach thug esan Iain Mac a' Mhaighistir air, a thaobh gur e féin maighistir an t-soithich.

1. An robh athair Iain beò? 1
2. Dé a bhitheadh màthair Iain a' dèanamh leis a' mhaoraich? 1
3. Dé an taobh de Bharraidh air am faca i soitheach? 1
4. Cia mheud a thàinig às an t-soitheach gu tìr? 1
5. Dé a rinn màthair Iain an uair a chunnaic i iad a' tighinn? 2
6. An robh maighistir an t-soithich eòlach air maorach? 1
7. Dé a thairg maighistir an t-soithich dhi nan tugadh i Iain dhà? 2
8. An robh i deònach Iain a thoirt dhà? 1
9. Carson a thug i Iain dhà mu dheireadh? 1
10. Dé a dh'iarr am maighistir air a ghillean a dhèanamh? 3
11. Dé a rinn am maighistir ris an rud a bha anns a' bhocsa? 1
12. An robh a mhàthair toilichte Iain fhaicinn a' dol air bòrd? 1
13. Cò thuige a sheòl an soitheach? 1
14. An robh Iain fada air an t-soitheach? 1
15. Dé an t-ainm a thug am maighistir air Iain? 1
16. Am bu toigh leat a dhol astar fada ann an soitheach mara? 1

Bha an sealladh dorcha air an tràigh; bha cop geal air uachdar an locha. Bha an oidhche a' dubhadh agus bha sgòthan dorcha a' cruinneachadh anns an àird an iar.

Shìos aig oir a' chladaich - á fianuis a' bhaile is fada bho dhaoine - bha Dómhnall a' coiseachd 'na aonar. Bha seo 'na rud glé iongantach ann fhéin oir bha ainm aig an dearbh fhear a bhith 'na dhuine cridheil, càirdeil.

Cha b' e gum b' ann dìreach mar sin a bha e air a bhith o chionn ghoirid; bha atharrachadh 'na ghiùlan: bhitheadh e gu tric diombach, cas, eadhon a stigh aca fhéin agus bha e an còmhnaidh is a smuaintean mar gum bitheadh iad fada bhuaidhe.

An robh na dotairean ceàrr no ceart, bhitheadh e an còmhnaidh a' smaoinichadh ris fhéin. Bha facail nan dotair gu tric air aire agus bha iad eadhon a' cumail a' chadail bhuaidhe.

Is fhada bho bha muinntir a' bhaile air mothachadh do 'n atharrachadh a bha air tighinn air dòighean Dhómhnuill, agus cha robh an taigh aige idir cho làn de dhaoine a' céilidh is a b' àbhaist. Bha a bhean is a chlann iad fhéin 'ga sheachnadh - bha e fhéin ag aithneachadh sin; bha iadsan mar gum bitheadh iad a' tuigsinn dé a bha ceàrr air.

Thug e ás a phòcaid an rud a bha air a bhith 'ga bhuaireadh cho fada; bha e aige ann am bocsa beag. Le osna throm agus crathadh de cheann, chuir e air ais e agus choisich e pìos eile.

Stad e ri taobh Creag an Fhithich agus chuir e a ghualainn ris a' chreig. "Feumaidh mi a bhith cruaidh," thuirt e a mach ris fhéin. "Bha mi truagh fad na h-ùine; ach cha dèan sin a' chùis tuilleadh. Feumar a bhith duineil."

Bha, mar gum bitheadh, lasadh ùr 'na shùilean agus bha fiamh a' ghàire mu a bhilean. Thug e am bosca ás a phòcaid agus dh'fhosgail e e. Bha a nise na bha anns a' bhocsa air a làimh agus chuir e 'na bheul e - an toitean mu dheireadh!

1.	An e feasgar math a bha ann?	1
2.	An robh duine còmhla ri Dómhnall shìos air a' chladach?	1
3.	Dé an seòrsa duine a b' àbhaist a bhith ann an Dómhnall?	1
4.	Ciamar a bha Dómhnall a nis?	2
5.	Carson nach robh e a' faighinn air cadal?	2
6.	An robh uibhir de dhaoine a' tighinn a shealltainn air Dómhnall a nis?	1
7.	An robh Dómhnall a' smaoinichadh gun robh fios aige duine idir air a thrioblaid?	1
8.	Càite an robh an rud a bha a' dèanamh dragh dhà?	2
9.	Dé a rinn e mus do choisich e pìos eile an déidh sealltainn ri seo?	2
10.	Càite an do stad e a rithist?	1
11.	Ciamar a thuirt e ris fhéin a dh'fheumadh e atharrachadh?	2
12.	Ciamar a bha e a' faireachdainn a nis?	1
13.	Dé a rinn e ris an rud a bha a' dèanamh dragh dhà?	1
14.	An robh e a' dol a chleachdadh tuilleadh de na rudan seo?	1
15.	Ciamar a tha e gòrach a bhith 'gan cleachdadh?	1

(20)

Bha e 'na aonar anns an t-seann thaigh a' sgrìobadh nam ballachan airson pàipear ùr a chur orra, is aon solus dealain os a chionn. Cha robh càil ri chluinntinn ach an sgrìobadh. Cha robh fhios aige dé cho fada 's a bha e ag obair, 's bha e ro thrang airson sùil a thoirt air an uaireadair, ach gun robh e a' smaoinichadh gun robh e faisg air dà uair dheug. Oidhche an déidh oidhche bha e ag obair air an taigh aosda ud. Aig amannan bha e a' cur cais air mar a chaidh an tigh fhàgail anns an staid thruagh ud, sia pàipearan balla air muin a chéile. 'S a nis bha e a' sgrìobadh gus an ruigeadh e am balla lom mar dhotair a' gearradh chun a' chnàimh. Cha robh càil anns an rùm ach fàradh àrd de fhiodh air am bitheadh e a' dìreadh, 's bha e làn de pheanta geal. B' ann aig seann bhoireannach a bha an taigh 's bha e soilleir nach robh i a' sealltainn às a dhéidh.

Chuala e an uair a' bualadh anns a' bhaile am muigh 's troimh 'n uinneig chunnaic e na soluis bhuidhe. A bheil fhios dé an seòrsa boireannach a bha anns an taigh, no dé an seòrsa beatha a bha aice? Cha robh càil ri fhaicinn a dh'innseadh dhà. Stad e. An déidh an cóigeamh pàipear a ruighinn chunnaic e sgrìobhte air a' bhalla: "Mary Campbell loves John Campbell". Seadh matà. 'S e Caimbeul an t-ainm a bha orra ceart gu leòr oir chunnaic e e air an dorus. Agus chunnaic e iad a' tighinn pòsda chun an taighe, bliadhnachan air ais, a' cur a' phàipeir air a' bhalla còmhla ri chéile air an socair, 's a' gàireachdainn. Ach a nis bha cóig pàipearan eile air a' bhalla, agus cha robh an còrr ann a dh'innseadh rud sam bith dhà.

(From **An Dubh Is An Gorm**, Roinn nan Cànanan Ceilteach, Oilthigh Ghlaschu, 1963 - adapted)

1.	An robh feadhainn còmhla ris an duine anns an taigh?	1
2.	Carson a bha e a' sgrìobadh nam ballachan?	1
3.	Dé am fuam a bha anns an rùm?	1
4.	Carson nach robh an duine a' sealltainn dé an uair a bha e?	1
5.	An robh e air a bhith tric ag obair air an taigh?	1
6.	Cia mheud pàipear a dh'fheumadh e a thoirt bho na ballachan?	1
7.	Ciamar a bhitheadh e a' ruighinn bàrr a' bhalla?	1
8.	Có leis a bha an taigh roimhe seo?	1
9.	Dé am fuam a chuala an duine am muigh?	1
10.	Dé a chitheadh e am muigh?	1
11.	Dé na ceistean a bha a' tighinn a steach air?	2
12.	Dé a dh'innis na facail a bha sgrìobhte air a' bhalla dhà?	1
13.	Ciamar a bha e air smaoinichadh air seo roimhe?	1
14.	Có air a smaoinich an duine a nis?	3
15.	An robh dòigh aige air tuilleadh fhaighinn a mach?	1
16.	Cuin a sgrìob thusa pàipear bho bhalla mu dheireadh?	2

Bha mi a' faicinn Maighstir Black an raoir. Ràinig mi an taigh aige mu sheachd uairean. Chan eil e fada bho 'n oilthigh ach tha sin dà mhìle bho 'n taigh anns a bheil mi fhéin a' fuireach.

Bha glag air an doras ach chan eil mi a' smaoinichadh gun robh e ag obair oir b' fheudar dhomh a' chòmhlà a bhualadh le mo dhòrn. Mu dheireadh thàinig e chun an doruis. Bha mi a' smaoinichadh an toiseach gun dhìochuimhnich e gun robh mi a' tighinn ach cha robh sin ceart. Thug e a steach mi do rùm làn leabhraichean. Bha teine-dealain air, 's na cùirtearan dùinte. Bha lampa-dhealain thuige cuideachd, 's pàipear dearg timcheall oirre. 'S e duine beag a tha ann le speuclairean.

Shuidh mi sìos mu choinneamh air cathair shocair. Cha robh fhios agam dé a chanainn, 's cha robh fhios aige fhéin. Mu dheireadh thug e a mach pacaid thoitean 's e a' dol a thoirt dhomh te. Thuir mi ris nach robh mi riutha 's chuir e air ais 'na phòcaid iad a rithist.

Mu dheireadh thòisich e a' bruidhinn air Sophocles. "Duine mór," ars' esan, "bha e anns na cogaidhean 'na shaighdear. Nach eil sin iongantach? Agus seall air na deilbh-chluich a sgrìobh e. Ach smaoinich, bha e 'na shaighdear cuideachd." Sheas e 's chaidh e a null chun nan leabhraichean: "Seo pìos a sgrìobh mi mu dheidhinn *Oedipus Rex*". Leugh mi e. Bha e a' sealltainn rium fad na tìde 's a bheul fosgailte. Dh'fhaodadh tu iasg a shadail ann. Thuir mi ris gun robh e glé mhath. Bhuail e glag 's thàinig seann bhoireannach a steach le sgàl.

Cha tuirt e càil fhad 's a bha e ag ithe.

Cha robh fhios agamsa dé a theirinn na bu mhotha.

"Tha thu fhéin a' dèanamh obair mhath," thuir e. "Obair mhath." Is a rithist, "Chan eil thu mar sgoilearan eile idir. Chan eil càil air an aire ach deoch is boireannaich - 's e 'n fhìrinn a th' agam. Ach Sophocles - chan eil aon deoch an sin. Na Greugaich. Smaoinich a bhith 'na shaighdear cuideachd. An uair a thig iad air ais an diugh às an arm cluinnear mu dheidhinn ach chan eil facal aig Sophocles ri radh mu dheidhinn."

(From *An Dubh Is An Gorm*, Roinn nan Cànanan Ceilteach, Oilthigh Ghlaschu, 1963 - adapted)

1. Cuin a bha an t-ùghdar a' sealltainn air Mgr. Black? 1
2. An robh an taigh aig Mgr. Black faisg air an oilthigh? 1
3. Carson a thàinig air an ùghdar an doras a bhualadh? 1
4. An robh cuimhne aig Mgr. Black gun robh an t-ùghdar a' tighinn chun an taighe aige? 1
5. An robh móran leabhraichean anns an rùm do 'n deach iad? 1
6. Am faiceadh iad a mach troimh 'n uinneig? 1
7. Dé an seòrsa soluis a bha anns an rùm? 1
8. An robh iad a' dèanamh móran bruidhinn an toiseach? 1
9. An do thairg Mgr. Black toitean do 'n ùghdar? 1
10. Dé a shaoil an t-ùghdar an uair a chuir Mgr. Black na toiteanan 'na phòcaid? 2
11. Carson a bha Mgr. Black a' smaoinichadh gur e duine iongantach a bha ann an Sophocles? 2
12. An robh Mgr. Black fhéin air càil a sgrìobhadh? 1
13. Có a thug am biadh a steach? 1
14. An robh an t-ùghdar agus Mgr. Black a' bruidhinn an uair a bha iad ag ithe? 1
15. Ciamar a bha Mgr. Black a' smaoinichadh a bha an t-ùghdar eadar-dhealaichte bho na sgoilearan eile? 2
16. Ciamar a bha Sophocles eadar-dhealaichte bho shaighdearan an latha 'n diugh? 1
17. Dé an cuspair às fheàrr leatsa a bhith ag ionnsachadh? 1

Cha robh còmhla rium ach an cù an uair a chunnaic mi an càr a' tighinn air a shocair suas an rathad. Gu dearbha, cha do sheall mi dà uair ris a' chàr, oir cha robh e ach mar mhóran eile. Chaidh e seachad orm mu leth-cheud slat 's an uair sin stad e. Thàinig fear a mach às a' chàr agus dh'éigh e orm. Shaoil mi gur ann a' lorg àit-eigin a bha e agus gun robh e ag iarraidh stiùireadh a chum faighinn ann. Cha do dh'aithnich mi an duine idir; chan fhaca mi a riamh roimhe e.

“An ann leat a tha an cù?” ars' esan.

“'S ann,” arsa mise, 's gun mi a' tuigsinn dé a bha an duine ag iarraidh.

Cha tuirt e an còrr, thill e air ais do 'n chàr agus air falbh leis. 'S ma bha e a' dol gu slaodach roimhe seo, cha b' ann mar sin a bha e a nis.

Cha b' urrainn dhomh gun a bhith a' smaoineachadh air an duine 's air a' cheist a chuir e orm. Dh'fhalbh mi-fhìn 's an cù dhachaidh, agus an uair a ràinig sinn dh'innis mi do Shìne mar a thachair. 'S e a thuirt Sìne gur ann a bha an duine a' smaoineachadh gun dh'aithnich e an cù, ach cha robh mise cho cinnteach.

Am feasgar sin 's mi a' dèanamh deiseil airson a dhol a chadal, thug mi sùil a mach air an uinneig, agus shìos beagan bho gheata an taighe bha an dearbh chàr a chunnaic mi roimhe sin, ach shaoil mi nach robh duine 'na bhroinn. 'S bha mi ceart. Siud gnogadh uamhasach cruaidh air an dorus, agus siud Shep gu comhartaich. An uair a ràinig mi an dorus, chuala mi duine a' ruith sìos an staran. Bheothaich einsean a' chàir agus a mach leis. Dh'fhosgail mi an dorus ach am faicinn dé a bha a' tachairt, agus air leac an doruis bha pasgan beag ann am pàipear dearg.

1. An robh duine còmhla ris an ùghdar an uair a chunnaic e an càr? 1
2. An robh an càr a' dol luath? 1
3. An e càr cumanta a bha ann? 1
4. Dé cho fada 's a chaidh an càr seachad air an ùghdar? 1
5. Dé a shaoil an t-ùghdar an uair a thàinig an duine a mach às a' chàr? 2
6. An robh an t-ùghdar eòlach air an duine? 1
7. Dé a dh'fhaighnich an duine mu 'n chù? 2
8. An tuirt an duine càil eile ris an ùghdar mus do dh'fhalbh e? 1
9. An robh an càr a' dol luath a nis? 1
10. An robh iongnadh air an ùghdar mu 'n rud a thachair? 1
11. Dé a shaoil Sìne an uair a dh'innis an t-ùghdar dhi mar a thachair? 1
12. Cuin a chunnaic an t-ùghdar an càr a rithist? 1
13. Dé a bha an t-ùghdar a' dèanamh aig an ám? 1
14. Dé a rinn an cù an uair a chuala e an gnogadh aig an dorus? 1
15. Dé a chuala an t-ùghdar a' tachairt? 1
16. Dé a bha air fhàgail air taobh muigh an doruis? 1
17. Innis mu rud neònach a thachair riut fhéin air chuairt? 2

Thug Iain sùil eile air a' chruaich mhònach agus chrath e a cheann; cha robh an teagamh bu lugha ann, bha a' chruach a' dol sìos gu bras. Chuireadh e an umhail bu mhotha oirre eadhon bho thug e am poca mu dheireadh aisde a bhòn-raoir. Thug e droch shùil sìos an gleann far an robh campa nan ceàrdan mu leth mhìle gann air falbh. Bha fhios aig a h-uile duine gun robh mòine a' bhaile saor do na ceàrdan, an corra uair a thigeadh iad an rathad, ach bha ochd teaghlaichean ann dhiubh an turus seo, is bha co-dhiùbh còrr math is deich latha bho chuir iad suas an campa air an lèanaidh ghorm ris an canadh muinntir a' bhaile Gearraidh nan Ceàrdan.

Ach cha robh aige barrachd air amharas fhéin gun robh na ceàrdan a' falbh le a mhòine-san na bu trice na le cuid chàich 's a' bhaile. Gun teagamh sam bith, thuirte Coinneach Ruadh gum faca esan am mullach na cruaiiche aig Iain triùir dhiubh tràth oidhche Shathurna. Chan e gun robh e fìor chinnteach gur e ceàrdan a chunnaic e.

Sheas Iain far an robh e greis mhath a' tachais a chinn, a' smaoinachadh ach an deidheadh e sìos gu campa nan ceàrdan. Co-dhiùbh dh'fhalbh e, agus thug beagan mhionaidean e chun a' champa, 's cha robh fada gus an robh sgàl nan con a' cur an céill do 'n t-saoghal uile gun robh coigreach ann an Gearraidh nan Ceàrdan. A mach às gach teanta nochd ceann feuch an e polas a bha air tighinn orra am beul an anmoich. Am measg cinn dhaoine, mhothaich Iain do chinn chon, ghobhar agus chat - bha an teanta mar àirc Noah, anns an robh gach creutair dà-chasach agus ceithir-chasach, 's cha robh iad idir sàmhach. Còmhla ri comhartaich chon is ràinich chloinne, bha ceistean, beachdan agus guidheachan 'gan losgadh air ais 's air adhart, cuid an Gàidhlig, cuid am Beurla, 's cuid 's a' chànan neònach sin nach tuig ach an ceàrd fhéin.

(From **Mar Sgeul A Dh'innseas Neach**, Roinn nan Cànanan Ceilteach, Oilthigh Ghlaschu, 1971 - adapted)

1.	Cuin a chrath Iain a cheann?	1
2.	Carson a chrath e a cheann?	1
3.	Có air a bha amharas aige?	1
4.	Am bitheadh na ceàrdan a' tighinn tric?	1
5.	Cuin a thàinig iad gu Gearraidh nan Ceàrdan?	1
6.	Dé a bha Coinneach Ruadh air ìnnse do Iain?	2
7.	An robh Coinneach cinnteach gun robh e ag ìnnse na firinne do Iain?	1
8.	An robh Iain cinnteach dé a dhèanadh e?	1
9.	An tug Iain fada a' dol chun a' champa?	1
10.	Dé a dh'innis do na ceàrdan gun robh cuideigin a' tighinn chun a' champa?	1
11.	Carson a bha na ceàrdan a' sealltainn a mach às na teantan?	1
12.	Dé, a bharrachd air daoine, a bha anns na teantan?	3
13.	Có ris a shaoil Iain a bha aon de na teantan coltach?	1
14.	Dé a bha clann nan ceàrdan a' dèanamh?	1
15.	An robh na ceàrdan a' trod ri chéile?	1
16.	An robh Iain a' tuigsinn a h-uile càil a bha na ceàrdan ag radh?	1
17.	Am bi thusa a' fuireach ann an teanta uair sam bith?	1

Cha robh duine eile anns a' bhaile a' faighinn uibhir de litrichean ri Dómhnull. Fhad 's a bha e a' fuireach mu dheas, chuir e eòlas air móran de dhaoine is de sgoilearan, agus air dhà a dhachaidh a dhèanamh anns an Eilean Ghoirid, chum an fheadhainn ud orra a' sgrìobhadh thuige air gach cuspair fo 'n ghréin. Tha mi cinnteach gu dearbh nach dèanadh iad sin mur a bitheadh tlachd aig Dómhnull fhéin ann a bhith a' sgrìobhadh gu math tric thucasan.

Mar sin aig na céilidhean an taigh Iain Ruaidh, cha robh nì air thalamh mu nach bruidhinneadh Dómhnull, 's dòcha mu nì a thuirt am Fear-Pàrlamaid ud, no rud-eigin a thuirt fear air chor-eigin eile.

Ach co-dhiùbh bha a' chuideachd feasgar Di-haoine ann an taigh Iain Ruaidh mar a b' àbhaist. Thàinig an còmhradh gu bhith air an iasgach is air na làithean a dh'fhalbh. "Tha cuimhne agamsa," arsa Iain Ruadh, "an uair a choisicheadh tu bho bhàta gu bàta anns an acarsaid, ach chan fhaic duine againne sin a rithist." "S dòcha," arsa Peigi Eòghainn, mar gum bitheadh i a' magadh, "gun d' fhuair Dómhnull litir mu 'n iasgach." Cha deidheadh móran seachad air Peigi, agus chunnaic i gun do thadhail am posta air Dómhnull an latha ud mar a b' àbhaist.

"Matà," arsa Dómhnull air a shocair, "'s iomadh duine a labhras an fhìrinn gun fhios dhà. Fhuair mi litir mu 'n iasgach, agus cha b' e aon litir a mhàin ach sia, seachd, ochd litrichean." An uair sin thug e a mach deagh phasgan às a phòcaid. "Nach tuirt mi riut?" arsa Peigi. "Coma leat, cluinneamaid dé th' aig Dómhnull ri radh," arsa Iain Ruadh.

Shocraich a' chuideachd iad fhéin agus chaidh Dómhnull troimh na litrichean gus an d' fhuair e te fhada ghorm, le pàipear tiugh a rinn brag an uair a dh'fhosgail e i ris an t-solus.

"Sin agaibh te a fhuair mi bho Bhòrd an Sgadain," arsa Dómhnull. Thòisich e air leughadh gu socair, ciallach, oir bha e ag eadar-theangachadh mar a bha e a' dol air adhart.

1. An robh Dómhnull a' faighinn móran de litrichean? 1
2. Càite an d' fhuair Dómhnull eòlas air móran dhaoine? 1
3. Am bitheadh na daoine seo a' sgrìobhadh thuige mu mhóran chuspairean? 1
4. Am bitheadh Dómhnull fhéin a' sgrìobhadh chun nan daoine seo? 1
5. Có mu dheidhinn a bhitheadh Dómhnull a' bruidhinn aig na céilidhean an taigh Iain Ruaidh? 2
6. Dé an cuspair air an robh iad a' bruidhinn an taigh Iain Ruaidh feasgar Di-haoine? 1
7. Am b' àbhaist do mhóran bhàtaichean a bhith anns an acarsaid? 1
8. Ciamar a bha Peigi Eòghainn a' smaoineachadh gun d' fhuair Dómhnull litir mu 'n iasgach? 2
9. Cia mheud litir a bha Dómhnull air fhaighinn? 1
10. Ciamar a sheall Dómhnull gun d' fhuair e na litrichean? 2
11. An robh Iain Ruadh ag iarraidh Dómhnull a chluinntinn? 1
12. Dé an seòrsa litreach a bha Dómhnull a' dol a leughadh? 2
13. Có bhuidhe a bha Dómhnull air an litir seo fhaighinn? 1
14. Carson a dh'fheumadh e an litir seo a leughadh air a shocair? 2
15. Có bhuidhe a bhitheas tu fhéin a' faighinn litrichean? 1

Leig sinn sìos an t-acair ann an uisge domhainn, agus bheachdaich sinn air an àite a thug dhuinn fasnadh bho 'n stoirm a bha fhathast a muigh air a' chuan mhór. Cha robh an t-eilean mór; chanainn gun robh e mu mheadhadh Hiort, agus gu math coltach ris ann an iomadh dòigh. Bha an cladach fiadhaich, gun àite coltach ri acarsaid, ach a mhàin am bàgh 's an robh am bàta air acair, 's a dh'innse na firinn, cha robh e fhéin a' coimhead uamhasach math bho 'n mhuir co-dhiùbh. Ged nach robh a' ghaoth dìreach air aghaidh, bha tonnan troma a' ruith a steach do 'n bhàgh. Cha bu toigh leamsa feuchainn air tìr ann, agus 's i an éiginn a bheireadh orm an oidhirp a dhèanamh.

“Dh'fhairtlich orm a lorg air a' chairt, 's bha còir aige a bhith ann. Tha eileanan gu math nas lugha oirre, 's chan eil mi a' tuigsinn carson nach eil am fear seo shìos.” Bha an sgiobair 's a shùil gu geur air cladach an eilein 's air an aon chnoc biorach a bha 'na mheadhon - cha robh e mór gu leòr airson beinn a radh ris. Theirinn gun robh mu ochd ceud troigh a dh'àirde ann.

Thionndaidh mi ri Tómas 's dh'fhaighnich mi, “Dé cho tric 's a thug thu bàta an seo?” Bha fios agam gun robh Tómas air ais 's air adhart á seo bho chionn còrr is fichead bliadhna 's bha fios agam nach robh sinn idir fada bho ar cùrsa - chunnaic sinn an stoirm a' tighinn pìos math air falbh, 's bha a' ghloinne air a bhith a' tuiteam bho mheadhon-oidhche.

“Uilleam,” ars' esan, “chan e gille beag a th' annad idir. Tha thu còmhla riumsa air a' bhàta-sa a nis bho chionn chòig bliadhna, 's tha sinn air a bhith an taobh-sa fichead uair 's an ùine sin. Innis dhomh a nis, am faca tu a riamh an t-eilean sin thall air muir, air cairt, 'nad dhùisg no 'nad chadal?” Thuirt mi ris nach fhaca, 's bha fhios agam nach fhaca esan e. An déidh mórán còmhraidh chaidh Tómas air tìr, eadhon ged a thuirt mi ris gum bu chòir dhà fuireach far an robh e.

(From **Mar Sgeul A Dh'innseas Neach**, Roinn nan Cànanan Ceilteach, Oilthigh Ghlaschu, 1971 - adapted)

1.	Dé an seòrsa uisge anns an do stad am bàta?	1
2.	An robh fasnadh aig a' bhàta an seo?	1
3.	Dé an t-eilean eile ris an robh an t-eilean seo coltach?	1
4.	An robh mórán acarsaidean aig an eilean?	1
5.	Carson nach bu toigh leis an ùghdar a dhol air tìr ann?	2
6.	Carson a bha e iongantach nach robh an t-eilean seo air a' chairt?	2
7.	Dé an seòrsa cnuc a bha am meadhan an eilein?	1
8.	Dé cho àrd 's a shaoil an t-ùghdar a bha an cnoc?	1
9.	Dé a' cheist a chuir an t-ùghdar air Tómas?	1
10.	An robh Tómas eòlach air a' phàirt seo de 'n chuan?	1
11.	Ciamar a bha fios aca gun robh stoirm a' tighinn?	2
12.	Dé cho fada 's a bha iad air a bhith a' seòladh còmhla?	1
13.	An robh iad air a bhith tric 's an àite seo?	1
14.	Am faca iad an t-eilean seo roimhe?	1
15.	An do dh'fhuirich Tómas air a' bhàta?	1
16.	An robh an t-ùghdar airson gun deidheadh Tómas chun an eilein?	1
17.	An tugadh tu fhéin comhairle air Tómas a dhol air tìr?	1

Aon latha fliuch as t-samhradh an uiridh 's mi air chuairt anns an Eilean Sgitheanach, fhuair mi cead sealltainn ann an ciste anns an robh seann phàipearan agus seann leabhraichean. Bha e furasda fhaicinn gun robh iomadh latha bho nach tug duine sùil orra roimhe. Cha do ghabh mi an toiseach móran suim de na chunnaic mi, a bharrachd air mar a bhitheadh duine sam bith le seann rudan. Ach an ceann greise laigh mo shùil air pasgan de dhuilleagan a bha air an ceangal ri chéile le snàth geal ann an dòigh neònach. Agus air an taobh a muigh bha beagan fhaclan ann an Gàidhlig.

Chuir seo ceist orm, agus bha agam trì fichead duilleag 's a cóig, an déidh dhomh an cunntadh, oir cha robh àireamh orra. Cha robh sgrìobhadh ach air an dara taobh de gach duilleig, an taobh ceart. Thàinig a' chiad duilleag air falbh bho chàch an uair a chuir mi mo làmh oirre, agus an uair a thug mi fainear gun robh rudan sònraichte ri am faicinn oirre, thionndaidh mi an fheadhainn eile gu faiceallach.

Cha robh na duilleagan uile de 'n aon mheud. Chaidh cuid dhiubh a réir coltais a ghearradh á pìosan na bu mhotha. Bha a' chuid bu mhotha de na duilleagan mu ochd òirlich gu leth am fad agus mu shia òirlich an leud.

An déidh ùine mhóir chuir mi seòrsa de chiall air na faclan, agus an ceann seachdaine bha mi an déidh a dhol troimh 'n chuid mhór de 'n sgrìobhadh. Bha sreath an siud 's an seo nach b' urrainn dhomh a leughadh. Bha cuideachd feadhainn de na duilleagan air sracadh aig na h-oirean, agus mar sin bha an àiteachan leth-fhacail agus uaireannan facal slàn air chall.

(From **Tìr An Aigh**, Gairm, 1971 - adapted)

1. An ann am bliadhna a bha an t-ùghdar anns an Eilean Sgitheanach? 1
2. An robh fada bho chaidh na rudan a bha anns a' chiste a sgrìobhadh? 1
3. An deach sealltainn riutha bho chionn ghoirid? 1
4. Dé a bha neònach mu 'n phasgan a chunnaic an t-ùghdar? 2
5. Dé an cànan a chunnaic e sgrìobhte? 1
6. Carson a chunnt e na duilleagan? 2
7. Dé a thachair an uair a chuir e a làmh air a' chiad duilleig? 1
8. Carson a bha e faiceallach le na duilleagan eile? 2
9. Dé a shaoil e mu na duilleagan an uair a sheall e riutha? 2
10. Dé cho fada 's a bha a' chuid bu mhotha de na duilleagan? 1
11. An tug an t-ùghdar fada mus do thuig e dé a bha na facail a bha air na duilleagan a' ciallachadh? 1
12. Dé cho fada 's a thug e mus d' fhuair e troimh na duilleagan gu léir? 1
13. An dèanadh e a mach gach facal a bha sgrìobhte? 1
14. Dé a bha air tachairt do oirean cuid de na duilleagan? 1
15. Dé a bha air a dhol air chall an àiteachan air sgàth mar a bha oirean cuid de na duilleagan? 2

Cha do chòrd an turus air a' bhus ruinn idir. Chan e nach àbhaist do 'n bhus a bhith math gu leòr, ach bha sinn glé sgìth am feasgar ud. Bha sinn a' tilleadh dhachaidh bho 'n Mhòd. Cha d'fhuair sinn móran cadail an oidhche roimhe, oir bha an céilidh fada gun sgar agus bha eagal oirnn gun caidleadh sinn a stigh 's gum falbhadh an trèana às ar n-aonais. Co-dhiùbh, rinn sinn a' chùis, agus bu mhath dhuinn gun robh an trèana comhfhurtail gu leòr. Ach cha b' ann mar sin a bha am bus. Bha e a' dol cho slaodach - cha b' e an draibhear bochd bu choireach idir, ach bha na rathaidean uamhasach trang le càraichean.

Uill, mu dheireadh thall ràinig sinn an cidhe 's bha am bàta an sin. Agus sinn a bha toilichte am bàta fhaicinn, eadhon ged a bheireadh i trì uairean gu leth 'gar toirt dhachaidh. Chaidh sinn air bòrd, agus dh'aithnich sinn gun robh am bàta gu math trang. Suas an staidhre leinn ann an cabhaig ach am faigheadh sinn àite airson suidhe. Stad sinn anns an dorus. Cha robh aon shuidheachan falamh.

Dheidheadh sinn gu ar biadh, agus gheibheadh sinn air suidhe an sin. Ach a rithist cha d' fhuair sinn seachad air an dorus - bha sreath de dhaoine an sin cho fada 's nach robh bùird gu leòr ann dhaibh ged a gheibheadh iad biadh. Dh'fheumadh sinn fuireach agus tighinn gu biadh a rithist. Ach mu leth uair an déidh seachd chuala sinn guth air seòrsa de réidio, ag innse dhuinn nach robh an còrr de bhìadh air fhàgail 's gun robh an seòmar-bìdh a nis dùinte.

Ràinig am bàta, 's sinne sgìth 's leis an acras. Ach cha robh cùisean buileach cho dona. Nach robh cupan mór brèagha againn a fhuair sinn airson seinn.

1. An robh iad toilichte air a' bhus? 1
2. Am b' àbhaist dhaibh a bhith toilichte air a' bhus? 1
3. Có às a bha iad a' tighinn? 1
4. Carson nach do chaidil iad gu math? 3
5. An robh an trèana na b' fheàrr na am bus? 1
6. An robh móran càraichean air an rathad? 1
7. Dé cho fada 's a bhitheadh iad air a' bhàta? 1
8. An robh móran dhaoine air a' bhàta? 1
9. Carson a stad an t-ùghdar agus a chompanaich anns an dorus shuas an staidhre? 1
10. Carson a smaoinich iad gun deidheadh iad gu am biadh aig an ám seo? 1
11. An d' fhuair iad gu am biadh aig an ám seo? 1
12. Carson a bha seo? 2
13. An d' fhuair iad biadh idir? 1
14. Ciamar a bha iad a' ruighinn dhachaidh? 2
15. Carson a dh'fhaodadh cùisean a bhith na bu mhiosa? 1
16. Dé am Mòd mu dheireadh aig an robh thu fhéin? 1

“Gu dearbh 's iomadh uair a thuirt mi ris,” arsa Seumas, “nach fhaca mi duine riamh cho rag ris.” Bha Seumas ag innse dhomh mu Dhómhnall a bhràthair, is e an déidh togail air gu deas an latha roimhe siud. Chuir seo iongnadh nach bu bheag air muinntir a' bhaile, gus an cuala iad mar a thachair. Dh'fhalbh Dómhnall ann an cabhaig, agus cha robh fois aig duine anns a' bhaile gus an d' fhuair iad a mach adhbhar na cabhaig.

Bha a h-uile duine a' smaoinichadh an uair a leig Dómhnall dheth obair agus a thàinig e dhachaidh a dh'fhuireach còmhla ri a bhràthair, nach fhalbhadh e tuilleadh. Cho fada 's a bha fhios, bha an dà bhràthair, is iad le chéile gun phòsadh riamh, toilichte gu leòr còmhla. Ged a bha bruidhinn an dràsda 's a rithist air beagan còmhstrith a bhith eatorra, bha iad a' tighinn ri chéile gu dòigheil. An t-àm a bha Seumas leis fhéin cha robh aige ach taigh ròpach. Airson sin, bha iad ag radh gun robh e fìor mhath air còcaireachd is air fuine. Cha toireadh boireannach 's a' bhaile bàrr air air dèanamh aran corca.

Air an làmh eile, cha robh suim aig Dómhnall anns an obair seo. Bha esan gun teagamh sgiobalta 'na phearsa, agus dh'fheumadh gach nì air feadh an taighe a bhith sgiobalta aige mar an ceudna. 'S iomadh uair a chuir e cais air Seumas, is e a'sìor chur bhadan aodaich, chathraichean is shoithichean gu h-òrdail 'nan àite fhéin. “Dé am feum a tha anns an sgioblachadh seo?” arsa Seumas. “Aite fhéin aig a h-uile rud agus a h-uile rud 'na àite fhéin,” fhreagair Dómhnall. “Ud,” arsa Seumas, “chan eil ciùmhe agam an diugh càite a bheil mi. Bha mi móran na b' fheàrr dheth an uair a bha a h-uile rud riamh còmhla am meadhon an làir agus ma bha dad a dhìth orm cha robh agam ach mo làmh a shìneadh agus bha e an siud deiseil rium.”

Cha b' e trod a bha seo ach seòrsa de tharraing às. Cha b' e seo a chuir Dómhnall air falbh cho luath chun na h-àirde deas. Thuig mise glé mhath gur e rud-eigin móran na bu chudthromaiche a bha ann, agus fhuair mi an sgeul gu léir an latha ud a thadhail mi air Seumas.

1. Dé am beachd a bha aig Seumas air Dómhnall a bhràthair? 1
2. Càite an robh Dómhnall air a dhol? 1
3. An do chuir seo móran de iongnadh air sluagh an àite? 1
4. Cuin a bha Dómhnall air a thighinn dhachaidh? 1
5. An robh dùil gum fuireadh e aig an taigh? 1
6. Cho fada 's a bha fios aig daoine, an robh Seumas is Dómhnall a' faighinn air adhart còmhla? 2
7. An robh an taigh aig Seumas grinn an uair a bha e 'na aonar? 1
8. Có air a bha Seumas math anns an taigh? 2
9. Dé an seòrsa duine a bha ann an Dómhnall? 1
10. Ciamar a bhitheadh Dómhnall a' cur cais air Seumas? 2
11. Dé a bhitheadh Dómhnall ag radh ri Seumas an uair a bhitheadh Seumas a' gearain? 2
12. Càite am b' àbhaist do 'n h-uile càil a bhith aig Seumas? 1
13. Ciamar a bha Seumas ag radh a bha seo math? 2
14. Am b' ann a' trod a bhitheadh Seumas is Dómhnall an uair a bhitheadh iad a' bruidhinn mar seo? 1
15. Có a dh'innis do 'n ùghdar dé a thachair d'a rìreabh? 1

(20)

O chionn fhada an t-saoghail mhóir bha iasgair còir, tapaidh a' còmhnaidh ann an Dòirnigh. Air feasgar brèagha samhraidh chaidh e fhéin is sgiobadh a bhàta a dh'iasgach gu Caol-Reatha. An uair a bha iad a mach mu Ard an t-Sabhuil, bheothaich a' ghaoth gu h-uamhasach, is dhòirt an t-uisge 'na thuiltean. Dh'iomair iad dhachaidh cho luath 's a b' urrainn dhaibh, ach ged a chaidh aca gu fortanach air caladh a ruighinn, bhuaill an t-eathar air creig an uair a bha iad a' feuchainn air tìr aig seann chidhe Dhòirnigh, is bhriseadh druim a' bhàta 'na dhà leth.

Air làrna mhàireach thog an t-iasgair air gu coille àraidh a bha astar math air falbh a shireadh bun craoibhe air an dèanadh e druim ùr do 'n bhàta. An uair a bha e mìle no dhà bho 'n taigh thuit ceò dhùmhail mu 'n cuairt air, is a chionn nach robh e riamh roimhe air an t-slighe seo chaidh e air chall. Bha a' cheò a' fàs na bu mhiosa, an t-uisge a' fàs trom is an oidhche a' tuiteam mu 'n cuairt air. Sheall e is chunnaic e solus soilleir thall mu a choinneimh. Rinn e dìreach air, is ràinig e mu dheireadh an taigh 's an robh an solus. Chaidh e a steach. Bha triùir bhoireannach an sin 'nan suidhe timcheall air teine. Dh'innis e dhaibh mar a thachair dhà, ach ged a dh'innis, is ged a chunnaic iad fhéin gun robh e bog, fliuch, acrach, cha do dh'fhaighnich iad an robh fiù beul air.

An uair a thàinig ám a dhol a laighe thuit iad ris gum feumadh e falbh, nach robh àite acasan dhà. "Chan fhalbh mi nochd," ars' esan. "Chaidh mi air chall roimhe, is ma théid mi a mach an dràsda chan eil fios dé a thachras dhomh." An uair a chunnaic na boireannaich nach robh math sam bith dhaibh a bhith ris, sheall iad seòmar-cadail dhà, is chaidh an duine bochd do 'n leabaidh, fuar, acrach, 's mar a bha e.

1.	Dé an seòrsa feasgair air an deach na fir a dh'iasgach?	1
2.	Ciamar a dh'atharraich an t-side?	2
3.	Ciamar a rinn iad air an dachaidh?	2
4.	Dé a thachair aig cidhe Dhòirnigh?	2
5.	Carson a chaidh an t-iasgair do 'n choille an ath latha?	2
6.	Cuin a thuit a' cheò mu 'n cuairt?	1
7.	An robh an t-iasgair eòlach air an t-slighe?	1
8.	Ciamar a bha cùisean a' fàs na bu mhiosa?	2
9.	Càite an robh an solus a chunnaic an t-iasgair?	1
10.	Càite an robh an triùir bhoireannach anns an taigh?	1
11.	An do thairg na boireannaich biadh do 'n iasgair?	1
12.	An do thairg iad leabaidh dhà airson na h-oidhche?	1
13.	Carson nach robh an t-iasgair ag iarraidh falbh?	2
14.	Ciamar a bha an t-iasgair an uair a chaidh e do 'n leabaidh?	1

(20)

Bha Sir Isaac Newton air latha àraidh a' dol thar beinne air muin eich, agus ri taobh an rathaid chunnaic e balach a' gleidheadh chaorach. Stad e agus bhruidhinn e ris a' bhalach. Thuir e gum bu taitneach, grianach, blàth an latha a bha ann. Fhreagair am balach agus thuir e ris, "Tha e tioram, teth, grianach gun teagamh, ach ma tha fada agaibh ri dhol bu chòir dhuibh cabhag a dhèanamh, oir cha téid sibh cóig mìle gus am bi sibh cho fliuch agus a nì uisge sibh." Rinn Sir Isaac gàire ris a' bhalach, gun a bhith a' creidsinn facal de na thuir e.

Cha robh Sir Isaac trì mìle air falbh bho 'n àite far an do thachair e ris a' bhalach, gus an do thuit an t-uisge 'na thuiltean às an adhar, agus air dhà a bhith ann an àite far nach robh taigh no fagadh, bha e fliuch chun a' chraicinn ann an ùine ghoirid. Ach bha iongantach cho mór air a thaobh an rud a thuir am balach ris 's gun deach e air ais a chum am balach fhaicinn, agus a chum fios fhaighinn bhuidhe mu 'n dòigh air an robh fios aige gun robh an t-uisge a' tighinn. Fhuair e am balach 'na shineadh am fagadh cloiche.

"Thig an seo," ghlaodh an ridire, "agus bheir mi crùn dhut ma dh'innseas tu dhomh ciamar a bha fios agad gun robh an t-uisge a' dol a thighinn." Ghrad leum am balach suas air a chasan loma, agus thuir e ris an duin'-uasal, "A bheil sibh a' faicinn an reithe dhuibh sin thall air a' chnoc? Gach uair, matà, a chì sibh e a' tionndadh earbail ris a' ghaoith, faodaidh sibh a bhith cinnteach gun tig an t-uisge trom ann an ùine ghoirid."

(From **Leabhraichean Leughaidh, Leabhar II** - Sir Isaac Newton agus Am Buachaille, An Comunn Gàidhealach - adapted)

1.	Ciamar a bha Sir Isaac Newton a' siubhal?	1
2.	Càite am faca e am balach?	1
3.	Dé a bha am balach a' dèanamh?	1
4.	Có mu dheidhinn a bhruidhinn Sir Isaac ris a' bhalach?	1
5.	Carson a dh'iarr am balach air Sir Isaac cabhag a dhèanamh?	1
6.	An do chreid Sir Isaac am balach?	1
7.	Càite an robh Sir Isaac an uair a thàinig an t-uisge?	1
8.	Dé cho trom 's a bha an t-uisge?	2
9.	An e àite aonranach anns an robh Sir Isaac?	1
10.	Carson a thill Sir Isaac air ais?	2
11.	Carson a bha am balach 'na shìneadh ris a' chloich?	1
12.	Dé an duais a bha Sir Isaac a' dol a thoirt do 'n bhalach na 'n innseadh e mu 'n uisge?	1
13.	Ciamar a sheall am balach gun robh e deònach innse do Sir Isaac?	2
14.	Dé am beathach a sheall am balach do Sir Isaac?	1
15.	Ciamar a bha am beathach co-cheangailte ris an uisge?	2
16.	Dé as motha tasdan no crùn?	1

An uair a dh'fhairich Seonag deireadh a' chàir a' bualadh air pòla an t-soluis bha e mar gun cuireadh duine sgian 'na cridhe. 'S e a' chiad rud a thàinig a steach oirre: "Ciamar a dh'innseas mi seo do Mhurchadh? Bha fios agam nach robh astar gu leòr eadar an dà chàr eile. O carson a dh'fheuch mi ri faighinn a steach an seo?"

Chunnaic i duine no dithis a' toirt sùla oirre, agus feadhainn aca a' gàireachdainn. Dh'fhairich i cho dearg 's a bha a h-aodann air fàs. Bha fios aice dé a bhitheadh iad a' smaoineachadh. Ise a fhuair troimh an teast a' chiad uair. Ach bha i a' leigeil oirre nach robh i a' saoilinn càil dheth. An uair sin thàinig i a mach, agus bha tolg mór anns a' bhumpair aig deireadh a' chàir. Cha bhitheadh am bumpair ceart gu bràth tuilleadh. Cha mhór nach robh i a' gul.

'S e latha grianach a bha ann an uair a dh'fhàg i an taigh anns a' mhadainn agus i a' dèanamh air a' bhaile. Bha i a' faireachdainn cho toilichte agus cho comasach a' stiùireadh a' chàir. Thòisich i air òran a ghabhail agus an uair sin stad i air eagal gum bitheadh daoine 'ga saoilinn neònach. "Uill tha e cho math dhomh dèanamh air na bùthan," thuirt i rithe fhéin. Ach bha a ceann ann a leithid de bhoil leis na thachair 's gun theab i leth chlach ime agus leth phunnd buntàta iarraidh anns a' chiad bhùth. Thachair càirdean rithe ach is gann a dh'aithnich i iad leis mar a bha i a' faireachdainn.

Air an rathad dhachaidh bha i a' feuchainn ri smaoineachadh ciamar a dh'innseadh i do Mhurchadh dé a rinn i. Bha e cho moiteil às a' chàr agus cho pròiseil cuideachd gun d' fhuair ise troimh 'n teast a' chiad uair a dh'fheuch i e, ged a bhitheadh e a' tarraing aiste agus ag radh gun robh e neònach gur e na boireannaich an còmhnaidh a bhitheadh a' faighinn troimh 'n teast a' chiad uair.

1. Cò air a bhuail deireadh a' chàir? 1
2. Cò dhà a bha eagal air Seonag innse mar a thachair? 1
3. An robh an t-àite do 'n robh i a' dol farsaing gu leòr? 1
4. Dé a bha cuid de na bha a' sealltainn rithe a' dèanamh? 1
5. Dé a bha Seonag fhéin a' faireachdainn aig an ám seo? 1
6. Cia mheud uair a dh'fheuch Seonag an teast? 1
7. An robh i a' leigeil fhaicinn gun robh an rud a thachair a' dèanamh dragh dhi? 1
8. An gabhadh bumpair a' chàir a chàradh? 1
9. Dé an seòrsa staid anns an robh Seonag fhéin? 1
10. Ciamar a bha i a' faireachdainn an uair a dh'fhàg i an taigh? 2
11. Carson a stad i de sheinn? 1
12. Ciamar a chaidh cùisean troimh chéile oirre anns a' chiad bhùth? 2
13. Carson nach mór gun robh i ag aithneachadh a càirdean? 1
14. Dé a bha a' dèanamh dragh do Sheonaig air an t-slighe dhachaidh? 1
15. Carson a bha seo a' dèanamh dragh dhi? 2
16. Dé a bhitheadh Murchadh ag radh mu bhoireannaich a' faighinn troimh 'n teast a' chiad uair? 1
17. An robh Murchadh a' ciallachadh an rud a bha e ag radh? 1

Leig Anna osna aiste an déidh dhi na cùrtearan a tharraing. 'S e an t-àite a dh'atharraich bho thàinig i fhéin agus Uilleam ann roimh ám a' chogaidh. Shuidh i a rithist agus thug i sùil air a' chleoc. Bha e ochd uairean. Cha robh Eilidh a' dol a thighinn idir, ach 's dòcha gun robh sin a cheart cho math. 'S e creutair gasda a bha ann an Eilidh ach bha Anna a' faireachdainn caran sgìth air a son an nochd. Chan e nach robh gu leòr a' tadhal oirre, smaoinich Anna. 'S ann a bha barrachd a' tighinn bho chaochail Uilleam, ged nach robh e coltach ri duine bhith fuireach còmhla riut. Nam bitheadh na nàbaidhean na b' fheàrr. Dh'fhalbh an t-seann fheadhainn agus b' ann glé neònach a bha cuid de 'n fheadhainn a thàinig 'nan àite.

Bha i gu h-àraidh ag ionndrainn Mrs. Gray. Bhitheadh i cho toilichte an còmhnaidh agus thigeadh i 's a' mhadainn a dh'èigheachd ri Anna i dhol a steach airson cupan tì. Ach fhuair an duine aice obair ann an Sasuinn. Cha robh fios có ris a bha an fheadhainn a thàinig 'na h-àite coltach. Chan fhaca Anna fhathast ach nighean, te mu sheachd bliadhna deug a dh'aois. Bha coltas gasda gu leòr oirre ach bha aodach neònach òigridh an latha 'n diugh oirre.

Dé bha siud? Chuala i rud-eigin mu 'n dorus. Siud e a rithist. Chaidh i gu cùl an doruis mar a bhitheadh i a' dèanamh an uair a bhitheadh eagal oirre fhuasgladh. Bha e coltach ri cuideigin a' gul. Dh' fhosgail Anna an dorus air a socair agus chunnaic i an nighean a thàinig an ath dhorus, a ceann ris an ursainn agus i a' gul gu goirt. Thionndaidh i air falbh an uair a dh'fhairich i Anna aig an dorus, agus bha i a' dol a ghabhail sìos an staidhre an uair a bhruidhinn Anna rithe.

(From **Sràidean is Sléibhte**, Gairm, 1971 - adapted)

1. Cuin a thàinig Anna agus Uilleam do 'n àite seo? 1
2. An robh an t-àite fhathast dìreach mar a bha e an uair sin? 1
3. Có ris a bha dùil aig Anna? 1
4. Carson a bha Anna coma ged nach tigeadh i? 1
5. Am bitheadh feadhainn a' tighinn a shealltainn air Anna? 1
6. An robh Anna a' fuireach 'na h-aonar? 1
7. Ciamar a bha cuid de na daoine a thàinig a dh'fhuireach do 'n àite? 1
8. Carson a bha Anna ag ionndrainn Mrs. Gray? 3
9. Càite an robh Mrs. Gray air a dhol? 1
10. An robh Anna eòlach air an fheadhainn a thàinig an àite Mrs. Gray? 1
11. Có ris a bha an nighean aca coltach? 2
12. Ciamar a chaidh Anna chun an doruis an uair a chuala i am fuam? 1
13. Có a bha aig an dorus? 1
14. Dé a bha i seo a' dèanamh? 1
15. Dé a rinn i seo an uair a chunnaic i Anna? 1
16. An tuirt Anna càil rithe? 1
17. A bheil cuimhne agadsa air seann nàbaidhean a dh'fhalbh? 1

(20)

An uair a fhuair iad mi a' mhadainn ud, cha b' urrainn dhaibh a thuigsinn ciamar a chaidh agam air an dìreadh a dhèanamh anns an staid anns an robh mi. Tha cuimhne agam a bhith a' tuiteam 's ag éirigh uair is uair air taobh na beinne. Uair de na h-uairean cha robh cothrom éirigh tuilleadh agam. Bha a' bheinn air an cridhe a thoirt asam. Sheall mi air ais sìos fodham agus e a' cur iongnaidh orm gun robh mi air dìreadh cho àrd ri seo fhéin, 's gum faicinn Rubha nam Bràithrean a nis. Dh'fheuch mi ri éirigh 'nam sheasamh aon uair eile, ach bha mo chasan air chrith gun sgur a nis, agus cha robh de neart annam tuilleadh na thogadh mo cheann o 'n chnoc.

Tha cuimhne agam orra a' ruith a nuas thugam 's 'gam thogail, is an ceann greise, 'gam chur sìos air an fheur chòmhnard. Chaidh botul, is uisge-beatha ann, a chur ri mo bhilean. Thug seo casadaich eagalach orm is theab nach sguirinn. An uair a sheall mi mun cuairt, tha cuimhne agam a bhith a' faicinn dhaoine 's gun mi 'gan aithneachadh. Ach thug mi 'n aire gun robh, air an cùlaibh, cruachan móra chlachan nach robh riamh roimhe 's an àite seo, clachan a bha air an cruinneachadh 's air an cur 'nan cruachan deiseil air mullach a' chnuic.

Cha robh ùine ri chall agus thòisich mi air mo naidheachd a thoirt dhaibh mar a b' fheàrr a b' urrainn dhomh, is dh'éisd iad rium gun ghuth, gun fhacal. An uair a bha mi deiseil, sheall gach fear ri Lachlainn Bàn. Ach bha greis mhath mus tuirt e facal, agus an uair a thòisich e, is ann a bha e mar gum bitheadh e a' bruidhinn ris fhéin mar dhuine ann am bruadar.

"Cha b' e na Marines a rinn an gnothach oirnn," ars' esan, "ach ar daoine fhéin. Sin an fheadhainn a rinn oirnn e aig a' cheann mu dheireadh. Có a chreideadh gur e seo a thachradh? Có a chreideadh gun tugadh croitearan - ar nàbaidhean fhìn - an cead 's an cothrom do Ivory am milleadh a dhèanamh oirnn?"

(From **Teine Ceann Fòid**, Gairm, 1967 - adapted)

1. Dé a chuir iongantais air na daoine an uair a fhuair iad an t-ùghdar a' mhadainn ud? 2
2. An do thuit an t-ùghdar tric air taobh na beinne? 1
3. Carson nach b' urrainn dhà éirigh aon de na h-uairean a dh'fheuch e? 1
4. Dé a chuir iongnadh air an uair a sheall e sìos? 2
5. Carson nach b' urrainn dhà éirigh a nis? 2
6. Dé a rinn na daoine ris an déidh dhaibh a thogail? 1
7. Dé a thug iad dhà ri òl? 1
8. Dé cho dona 's a bha a' chasadaich a thàinig air? 2
9. An robh e ag aithneachadh nan daoine a bha e a' faicinn? 1
10. An robh e air na cruachan chlachan faicinn an siud roimhe? 1
11. An robh cabhag air ag innse mar a thachair? 1
12. An do bhruidhinn na fir fhad 's a bha an t-ùghdar ag innse dhaibh mar a thachair? 1
13. Cuin a bhruidhinn Lachlainn Bàn? 1
14. Có a bha air an gnothach a dhèanamh orra? 1
15. Ciamar a bha e duilich do Lachlainn seo a chreidsinn? 2

(20)

Cha robh ach dà thaigh air an eilean, dìreach 'na mheadhon. Agus bha agamsa ri seachdain a chur seachad ann an aon dhiubh. Cha robh mi air a bhith air an eilean seo a riamh roimhe ged a bha mi eòlach gu leòr air na h-eileanan eile a bha timcheall air. Bha an dà thaigh gu math aosd, ach bha Uilleam air ìnnse dhomh gun robh iad tioram agus blàth gu leòr.

B' e adhbhar mo thuruis gun robh mi ag iarraidh faighinn a mach mu sheann rudan air an eilean airson sgrìobhadh mu 'n deidhinn ann an leabhar. An uair a ràinig mi, chaidh mi a steach do aon de na taighean, agus anns a' bhad chuir mi sìos mo mhàileid 's thug mi sùil timcheall. Bha e a' coimhead math gu leòr, agus ged a bha an taigh eile falamh cuideachd cho fad 's a bha fios agam, cha robh adhbhar a dhol ann.

Bha mi air canastairean bidh a thoirt leam gus nach bitheadh cus còcaireachd agam ri dhèanamh, agus shuidh mi sìos aig seann bhòrd a dh'ithe mo shuipeir. Chuir mi an uair sin tombaca anns a' phìob agus thug mi a mach leabhar airson a leughadh; dé an còrr a bha ri dhèanamh gu madainn 's mi 'nam aonar air eilean? Cha robh mi air faighinn troimh 'n chiad duilleig an uair a chuala mi fuam a muigh, agus cha robh mi a' tuigsinn dé a bha ann. Dh'fhuirich mi greis far an robh mi, ach mu dheireadh chaidh mi a mach.

Nach ann a bha solus anns an taigh eile. Ghabh mi a null air mo shocair agus bha fuam a' tighinn às an taigh mar gum bitheadh cuideigin a' bualadh cloiche le òrd. Chaidh mi chun an doruis, ghnog mi, ach cha tàinig duine. Dh'fheuch mi an dorus le mo làimh, dh'fhosgail mi e agus chaidh mi a steach. Stad am fuam agus chaidh an solus às, ach cha robh duine beò am broinn an taighe. Thug mise mo chasan leam, agus cho luath 's a fhuair mi a mach air an dorus siud an solus thuige agus a' bhragadaich a' tòiseachadh a rithist.

1. An robh móran thaighean air an eilean? 1
2. Càite air an eilean an robh na taighean? 1
3. Cia mheud latha a bha an t-ùghdar gu bhith ann am fear de na taighean? 1
4. An robh an t-ùghdar eòlach air an eilean seo? 1
5. Dé a bha Uilleam air ìnnse dhà mu na taighean? 1
6. Carson a bha an t-ùghdar air an eilean? 2
7. Dé a rinn an t-ùghdar cho luath 's a chaidh e do 'n taigh? 2
8. Carson nach deach e do 'n taigh eile aig an ám seo? 1
9. Carson a bha e air canastairean de bhiadh a thoirt leis? 1
10. Dé a rinn e an uair a dh'ithe e a bhiadh? 2
11. An robh e air móran a leughadh an uair a chuala e am fuam? 1
12. An robh fios aige dé am fuam a bha ann? 1
13. An deach e a mach cho luath 's a chuala e am fuam? 1
14. Có ris a bha am fuam coltach? 1
15. An robh dorus an taighe eile glaiste? 1
16. Dé a thachair an uair a chaidh an t-ùghdar a steach do 'n taigh eile? 1
17. Dé a thachair an uair a thàinig e a mach às an taigh eile? 1

Tha cuimhne agam air mar an latha 'n dé. Bha mi 'nam bhalach beag shìos ri taobh a' chladaich a' coimhead as déidh a' chruidh. 'S e latha brèagha soilleir a bha ann aig toiseach an earraich. Ged nach robh e ach tràth 's a' mhadainn, bha a' ghrian a' dìreadh suas anns na speuran agus a' deàrrsadh air muir 's air monadh.

'S e cladach garbh a bha seo - clachan móra agus sgeirean fada a' sìneadh a mach do 'n bhàgh. Bhithinn gu tric ag iasgach air na sgeirean seo, agus tha cuimhne agam gun robh mi duilich, air latha cho ciùin, nach robh an t-slat-iasgaich agam, oir bha a' mhuir ceart airson a dhol a dh'iasgach air an sgeir.

Aig bràigh a' chladaich bha càrn mòr chlach far nach ruigeadh an làn air. Bha mi 'nam sheasamh ri taobh a' chùirn seo. Bha mi a' smaoineachadh gur e daoine glé làidir a chàraich na clachan seo far an robh iad - 's dòcha ceudan bliadhna air ais.

Bha mi a' coimhead gu dùrachdach air a' chàrn, a' smaoineachadh có ás a thàinig na clachan agus dé an seòrsa dhaoine a chuir iad cho cùramach air uachdar a chéile. Bha e 'na cheist orm cuideachd carson a chaidh an càrn seo a dhèanamh agus dé a bha fo na clachan. 'S dòcha, bha mi a' smaoineachadh, gun robh rud luachmhor air chor-eigin fo 'n chàrn. Bha mi a' smaoineachadh cuideachd an uair a dh'fhàsainn beagan na bu mhotha agus beagan na bu làidire gun cuirinn an càrn ás a chéile gus am faicinn dé a bha fodha.

Dìreach an uair sin, mu choinneamh mo dhà shùil thàinig creutair beag ruadh agus broilleach geal air a mach á toll a bha eadar dà chloich aig bonn a' chùirn. Chan eil mi idir cinnteach có bu mhotha a ghabh de eagal, am beathach no mise, ach rinn sinn le chéile rud a bha glé neònach: sheas sinn 'nar dithis far an robh sinn a' coimhead gu dùr air a chéile 's an dà shùil. Ann an dòigh iongantach air chor-eigin bha mi a' faireachdainn gum feumainn m' aghaidh a chumail ris a' chreutair seo. Bha mi cinnteach nan tugainn mo shùil dheth gun leumadh e orm.

(From **Barrachd Gàidhlig**, An Comunn Gàidhealach, 1977 - adapted)

1. Carson a bha an t-ùghdar aig a' chladach? 1
2. Dé an seòrsa madainn a bha ann? 1
3. Dé a rinn an t-ùghdar gu tric an seo aig a' chladach? 1
4. Dé a bha a' dèanamh an ùghdair duilich an latha seo? 2
5. Càite an robh an càrn chlach? 1
6. Cuin a bha an t-ùghdar a' smaoineachadh a chaidh an càrn a thogail? 1
7. An robh fios aige có ás a thàinig na clachan? 1
8. An robh fios aige carson a chaidh na clachan a chur an siud? 1
9. Dé a bha e a' smaoineachadh a dh'fhaodadh a bhith fo na clachan? 1
10. Dé a dhèanadh e an uair a dh'fhàsadh e na bu mhotha? 2
11. Dé an seòrsa beathaich a chunnaic e? 2
12. Có ás a thàinig am beathach? 1
13. An deach an t-ùghdar 's am beathach faisg air a chéile? 1
14. An robh an t-ùghdar 's am beathach a' sealltainn ri chéile? 1
15. An robh an t-ùghdar deònach a chùlaibh a thionndadh ris a' bheathach? 1
16. Carson a bha eagal air an ùghdar? 1
17. Dé am beathach bu mhotha a chuir eagal ortsa a riamh? 1

Air feasgar earraich anns a' bhliadhna 1768, sheòl Caiptein Ailean á Steòrnabhagh le cuid de a chàirdean gu Scalpaidh, is chaidh a bhràthair, Caiptein Ruairidh, còmhla ris ann an soitheach eile. Bha latha ciùin is gaoth fhàbharach aca an uair a dh'fhàg iad Steòrnabhagh ach cha robh iad fada air astar a' Chuain Sgìth an uair a thàinig stoirm mhór le sneachda 's cha mhór gum faiceadh iad càil. An uair a bha iad faisg air na h-Eileanan Móra, thàinig dorchadas tiugh orra, is rinn sin an cunnart na bu mhotha. Bha an dà shoitheach air an riasladh, 's air an iomain le tuinn na mara, gus mu dheireadh gun chaill iad sealladh air a chéile anns an dorchadas. Chualas éigheachd o 'n t-soitheach anns an robh Ailean ach an uair a dh'fheuch Ruairidh ri faighinn thuca cha robh lorg orra thall no bhos. Chaidh an soitheach aca fodha le a làn sgiobadh.

Goirid an déidh seo, thàinig sìth air muir 's air tìr, is ràinig an soitheach aig Ruairidh ceann a tuath Scalpaidh, far an robh acarsaid, tràth an ath mhadainn. Bha na Caimbeulaich uile, is Anna 'nam measg, a' feitheamh air na cnuic os cionn a' chidhe, is a h-uile dùil aca gur e Ailean is a chàirdean a bha a' tighinn gu tìr. Ach mo thruaighe, 's e sgeul a' bhròin a bha aig Caiptein Ruairidh an uair a ràinig e caladh. Chuir an naidheachd bhrònach a bha aige ri innse dubhachas orra uile a bha 'ga choinneachadh, is cha robh duine nach robh a' sileadh nan deur gu frasach.

A thaobh Anna Chaimbeul bhochd, bhitheadh i gach latha an déidh sin a' siubhal cladaichean Scalpaidh feuch am faigheadh i lorg air corp Ailein, ach cha d' fhuair. Bhris e a cridhe gu buileach; cha robh sin 'na iongnadh. Ré na h-ùine goirid a bha i beò an déidh sin bha i a' dèanamh òrain gach latha airson a gràidh. 'S e "Ailein Duinn, o hì shiùbhlainn leat" an aon dhiubh sin a tha air sgeul an diugh.

1.	Cuin a dh'fhalbh Caiptein Ailean á Steòrnabhagh?	2
2.	An do dh'fhalbh a bhràthair aig an aon ám?	1
3.	Cuin a thàinig an stoirm?	1
4.	Ciamar a dh'fhàs cùisean na bu mhiosa faisg air na h-Eileanan Móra?	1
5.	Carson nach d' fhuair an dà shoitheach air fuireach còmhla ri chéile?	2
6.	Dé am fuam a bha a' tighinn bho shoitheach Ailein?	1
7.	An deach na bha ann an soitheach Ailein uile a bhàthadh?	1
8.	An robh e fada an déidh seo mus do dh'fhàs an aimsir ciùin?	1
9.	Cuin a ràinig Ruairidh Scalpaidh?	1
10.	Có a bha a' fheitheamh ris an t-soithich?	2
11.	Có a bha dùil aca a bha a' tighinn?	1
12.	Am b' e naidheachd mhath a bha aig Ruairidh dhaibh?	1
13.	Ciamar a bha iad an déidh dhaibh an naidheachd a chluinntinn?	1
14.	Carson a bhitheadh Anna a' siubhal nan cladaichean?	1
15.	An robh Anna fada beò an déidh seo?	1
16.	Dé cho tric 's a bhitheadh i a' dèanamh òrain an déidh na tubaiste?	1
17.	Cia mheud de na h-òrain sin air a bheil eòlas againn an diugh?	1

Chaidh duine àraidh aon latha a mach a thrusadh do bheinn a bha fada air falbh, agus an déidh dhà earrann mhór de chaoraich a thrusadh, shuidh e sìos air bruaich bhig agus shìn e e fhéin a chum cadal a dhèanamh, oir bha an latha blàth agus na caoraich ag ithe an fheadir mun cuairt. Chaidil e, agus an uair a dhùisg e cha robh sgeul air na caoraich agus ged a bhitheadh e 'gan lorg cho math 's a b' urrainn e chan fhaigheadh e iad.

Mu dheireadh thall choinnich cailleach mhór dhubh ris agus thuirt i ris, "'S fheàrr dhut a dhol dhachaidh a charaid; tha gu leòr air tachairt bho dh'fhalbh thu." Chaidh am bodach dhachaidh agus chunnaic e gun robh a thaigh air a robaigeadh le mèirlich. Cha robh fios aige ciod a dhèanadh e, agus chaidh e do 'n leabaidh. Mu mheadhon oidhche chuala e fuam shìos an staidhir agus fhuair e gréim air a bhata 's air a bhrògan agus chaidh e a mach às an taigh cho luath 's a b' urrainn dhà.

Chaidh e am falach ann an craoibh far am faiceadh e na bha a' tachairt. Thàinig dithis mhèirleach a mach às an taigh. Chuala fear an taighe fear dhiubh ag radh, "Nam bitheadh fear an taighe a stigh chuirinn peilear ann, agus feuchaidh sinn am measg nan craobhan a tha anns a' ghàrradh feuch an lorg sinn e." Theich fear an taighe cho luath 's a leigeadh a chasan leis agus stad e an uair a bha e astar math air falbh. An ceann beagan ùine chuala e fear de na mèirlich ag radh, "Cha lorg sinn idir e. Trobhad a steach a rithist agus gheibh sinn ar còtaichean agus falbhaidh sinn." Dh'fhalbh iad agus an uair a chaidh fear an taighe do 'n t-seòmar anns an robh na mèirlich dé a chunnaic e air cùl an doruis ach duine air a thachdadh.

1.	Carson a chaidh an duine do 'n bheinn?	1
2.	Cuin a shuidh e sìos air bruaich?	1
3.	Carson a chaidil an duine?	2
4.	An robh e furasda dhà na caoraich a lorg an uair a dhùisg e?	1
5.	Carson a thuirt a' chailleach a bu chòir dhà a dhol dhachaidh?	1
6.	Dé a bha air tachairt fhad 's a bha an duine air falbh bho 'n taigh?	1
7.	Dé a rinn e cho luath 's a chuala e am fuam?	2
8.	Carson a chaidh e do 'n chraoibh?	1
9.	Có a bha na mèirlich a' lorg an uair a thàinig iad a mach às an taigh?	1
10.	Càite an robh iad a' dol 'ga lorg?	2
11.	An robh cabhag air fear an taighe a' falbh an uair a chuala e seo?	1
12.	Carson a bha na mèirlich a' dol a steach air ais do 'n taigh?	2
13.	Dé a rinn fear an taighe an uair a dh'fhalbh na mèirlich?	1
14.	Dé a bha roimhe an uair sin?	2
15.	Dé a bhitheas mèirlich a' dèanamh?	1

Bha an t-each ruadh aig Alasdair mór a nis air fàs sean. Bha e suas ri fichead bliadhna a dh'aois. Rinn e deagh obair 'na latha, ach a nis cha robh e comasach air obair a dhèanamh. Cha robh feum air a nis oir bha an tractair a' dèanamh na h-obrach a b' àbhaist do Theàrlach (b' e sin ainm an eich) a bhith a' dèanamh.

Ach bha Alasdair mór ag radh gum bu leisg leis a chur air falbh 'na sheann aois. Mar sin, bha an t-each ruadh o latha gu latha anns a' phàirc faisg air an taigh, gun char obrach aige ri dhèanamh. Agus bha e soilleir nach robh seo a còrdadh ris idir. Bhitheadh e 'na sheasamh am meadhon na pàirce agus a cheann cha mhór sìos chun an làir, mar gum bitheadh e a' caoidh nan làithean a dh'fhalbh. 'S dòcha gur e sin a bha e a' dèanamh. Cò aige tha fios?

Bha Alasdair mór ag radh gun robh na casan aige gort agus gun robh eagal air a' bheathach bhochd nan laigheadh e nach b'urrainn dhà éirigh.

Bha aon mhac aig Alasdair mór — gille beag, tapaidh ceithir bliadhna a dh'aois. 'S e Alasdair beag an t-ainm a bha air. Bhitheadh e an còmhaidh còmhla ri daoine a bha suas ann am bliadhnachan, agus dh'fhàg sin e caran sean-fhasanta 'na bhruidhinn 's 'na dhòighean. Bha fasan neònach aige cuideachd a bhith a' bruidhinn ris na cait, ris na coin, ris a' chrodh agus ris na cearcan, agus bha iad uile mar gum bitheadh iad 'ga thuigsinn, agus bha esan 'gan tuigsinn-san.

Aon latha chaidh e a null air a shocair gu geata na pàirce agus dh'éigh e rud-eigin ris an each. Cho luath 's a chuala an t-each e, thog e a cheann agus thàinig e a nall far an robh e, mar gum bitheadh e toilichte gun robh cuideigin a' gabhail ùidhe ann. Bha Teàrlach a' togail agus a' cromadh a chinn mar gum bitheadh e a' cur aonta ris a h-uile facal a bha an gille beag ag radh. Sin mar a thòisich an càirdeas iongantach a lean air adhart fad an t-samhraidh agus earrann mhath de'n fhoghar. 'S iomadh gàire a thug an dithis seo air athair is màthair Alasdair bhig, agus bitheadh na nàbaidhean fhéin a' gabhail beachd air dé a bha a' dol air adhart anns a' phàirc.

1.	Dé cho sean 's a bha each Alasdair?	1
2.	Carson nach robh feum aig Alasdair air an each tuilleadh?	2
3.	An robh Alasdair ag iarraidh cur às do 'n each?	1
4.	An robh an t-each trang am muigh anns a' phàirc?	1
5.	Am bu toigh leis an each a bhith anns a' phàirc mar seo?	1
6.	Ciamar a bhitheadh an t-each 'na sheasamh mar bu trice?	1
7.	An robh cinnt dé a bha an t-each a' dèanamh?	1
8.	Carson a bha eagal air an each laighe?	1
9.	Carson a bha Alasdair beag sean-fhasanta 'na bhruidhinn agus 'na dhòighean?	2
10.	An robh Alasdair beag agus na beathaichean a' tuigsinn a chéile an uair a bhruidhinneadh e riutha?	1
11.	Dé a rinn an t-each an uair a bhruidhinn Alasdair ris?	2
12.	Carson a bha an t-each mar gum bitheadh e toilichte?	1
13.	Ciamar a bha an t-each a' freagairt Alasdair?	1
14.	Dé cho fada 's a bha seo a' dol air adhart?	2
15.	Dé a bha athair is màthair Alasdair a' saoilinn de seo?	1
16.	Có eile a bha a' smaoineachadh mu dheidhinn?	1

(20)